

RAPORT KOŃCOWY

Nisze rynkowe w obszarze współpracy podmiotów ekonomii społecznej i jednostek samorządu terytorialnego w powiecie bartoszyckim

Raport wykonany został przez pracowników Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie na zlecenie

Elbląskiego Stowarzyszenia Wspierania Inicjatyw Pozarządowych, w ramach projektu

Inkubatory Przedsiębiorczości Społecznej

współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Program Operacyjny Kapitał Ludzki

Priorytet: VII Promocja Integracji Społecznej

Działanie: 7.2 Przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej

Poddziałanie: 7.2.2 Wsparcie ekonomii społecznej

Czas badania: wrzesień 2013 - luty 2014

Redaktor raportu

dr Majka Łojko

Praca wolontariacka

dr Monika Grochalska

Spis treści

WSTĘP 3

Ekonomia społeczna – kilka uwag tytułem wstępu 3

Nisze rynkowe – ustalenia definicyjne 6

Rozdział I. Metodologia badań 11

1.1 Cel i przedmiot badań 11

1.2 Problemy badawcze 12

1.3 Zastosowane metody badawcze 13

1.4 Charakterystyka terenu badań 15

1.5 Sytuacja podmiotów ekonomii społecznej na terenie powiatu bartoszyckiego 17

Rozdział II. Analiza wyników badań własnych 19

2.1 Raport z badania fokusowego 19

2.2 Analiza badań ankietowych 24

2.3 Analiza indywidualnych wywiadów pogłębionych 35

Wnioski i rekomendacje 40

Bibliografia 48

ANEKS METODOLOGICZNY 50

WSTĘP

Prezentowany raport pt.: *Nisze rynkowe w obszarze współpracy podmiotów ekonomii społecznej i jednostek samorządu terytorialnego w powiecie bartoszyckim* stanowi część składową szeroko zakrojonych działań projektowych pod nazwą *Inkubatory Przedsiębiorczości Społecznej* współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego Program Operacyjny Kapitał Ludzki Priorytet: VII Promocja Integracji Społecznej Działanie: 7.2 Przeciwdziałanie wykluczeniu i wzmocnienie sektora ekonomii społecznej, Poddziałanie: 7.2.2 Wsparcie ekonomii społecznej.

Niniejszy raport stanowi podsumowanie badania zrealizowanego na zlecenie Elbląskiego Stowarzyszenia Wspierania Inicjatyw Pozarządowych dotyczącego obszarów działalności gospodarczej dla podmiotów ekonomii społecznej.

Raport dostarcza wiedzy na temat barier oraz wyzwań i szans dla kontraktowania zadań pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego biznesem lokalnym, a podmiotami ekonomii społecznej. Dzięki przeprowadzonym badaniom w tym obszarze może on przyczynić się do uzyskania niezbędnych informacji przez osoby i instytucje prowadzące lub planujące uruchomienie podmiotów ekonomii społecznej.

Wyjaśnienie skrótów używanych w dalszej części raportu:

ESWIP – Elbląskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych

PES – podmioty ekonomii społecznej

JST – jednostki samorządu terytorialnego

Ekonomia społeczna – kilka uwag tytułem wstępu¹

Prowadzony dyskurs w przestrzeni publicznej i naukowej wokół ekonomii społecznej w zasadzie jest dyskusją o kształcie gospodarki i rozwoju społecznego, o tym, jak zmienia się i jak powinna się zmieniać rola gospodarki. Tymczasem ekonomia społeczna może stać się istotnym elementem uzupełniającym politykę społeczną państwa.

¹ Poniżej tekst wykorzystuje fragment artykułu M. Łojko, *Corporate social responsibility of social economy entities in Poland*, [w:] *Corporate social (ir) responsibility*, ed. Agata Lulewicz-Sas, Białystok University of Technology, Białystok, 2013.

Ekonomia społeczna jest kategorią złożoną, łączącą zarówno ekonomiczne jak i społeczne aspekty aktywności obywatelskiej. Jej miejsce i rolę w społeczeństwie wyznacza specyficzny rodzaj przedsiębiorczości i zaradności społecznej wynikający przede wszystkim z inicjatywy obywatelskiej².

Sektor ekonomii społecznej wkomponowuje się w ideę budowania demokracji uczestniczącej poprzez nową wizję ładu społecznego oraz integrację społeczności lokalnych. Połączenie wartości solidarności i indywidualnego zaangażowania ekonomicznego może – choć nie musi – budować nowe, aktywne formuły uczestnictwa lokalnego. Mogą one stanowić element polityki wzrostu zatrudnienia poprzez wypełnianie przestrzeni lokalnej w sferze usług społecznych oraz umożliwianie zatrudnienia grup szczególnie zagrożonych na rynku. Ponadto, stanowią istotny instrument procesu integracji społecznej, kreujący przewartościowanie ról zawodowych i społecznych poprzez budowanie wspólnot opartych o solidarność zamiast zależności i stanowią również instrument rozwoju społeczności lokalnej, poprzez dostarczanie obywatelom usług użyteczności publicznej.³

Ekonomia społeczna jest jedną z gałęzi ekonomii, w której równoległe z celami gospodarczymi realizuje się cele społeczne. Celami gospodarczymi rządzi na poziomie mikroekonomii rachunek ekonomiczny, zaś celom społecznym przyświeca realizacja zadań publicznych, zrównoważonego rozwoju oraz rozwijanie kapitału społecznego. W praktyce ekonomia społeczna to działalność podmiotów ekonomii społecznej (PES).

Pojęcie ekonomii społecznej – określanej również gospodarką społeczną lub ekonomią solidarną - jest jednym z bardziej dyskusyjnych terminów w Polsce. Usiłuje się je charakteryzować i definiować w różnych aspektach. Z jednej strony, definiowana jest poprzez wskazywanie na specyficzne dla niej formy prawno-organizacyjne (podejście prawno-instytucjonalne). Z drugiej strony definiowana jest poprzez rozpoznanie następujących wspólnych zasad charakteryzujących różne podmioty uczestniczące w ekonomii społecznej (podejście normatywne).

Ekonomia społeczna jest systemem działań, polegających na osiąganiu celów społecznych metodami gospodarczymi. Inne określenia stosowane zamiennie z pojęciem ekonomii społecznej to:

² A. Leszkiewicz, *Miejsce przedsiębiorstw społecznych w strategiach rozwoju gospodarczego*, [w:] *Wspieranie ekonomii społecznej*, red. J. Hausner, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Kraków 2008, s.22.

³ Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej. Projekt. Warszawa 2012, s. 6-7.

ekonomia solidarności, ekonomia obywatelska, gospodarka społeczna, czy przedsiębiorczość społeczna.

Podmioty sektora ekonomii społecznej wkomponowują się w ideę budowania demokracji uczestniczącej poprzez nową wizję ładu społecznego oraz integrację społeczności lokalnych.

Przedsiębiorstwa społeczne pełnią, szereg funkcji, które można sprowadzić do wspólnego mianownika, nazywając je celami ukierunkowanymi na rozwój kapitału społecznego społeczności lokalnych oraz samych instytucji ekonomii społecznej⁴.

Według H. Kaszyńskiego, ich celem jest zaspokajanie tych potrzeb, które nie mogą zostać zaspokojone przez sektor przedsiębiorstw wolnego rynku oraz instytucje administracji publicznej. Owe potrzeby to spójność społeczna (zawierająca tworzenie miejsc pracy, stymulowanie przedsiębiorczości, utrzymywanie stabilności rynków) oraz te związane z koncepcją społeczeństwa uczestniczącego, demokratycznego i opartego na solidarności społecznej⁵.

Z jednej strony podmioty ekonomii społecznej realizują cele społeczne zaś tradycyjne przedsiębiorstwa ukierunkowane są na realizację celów gospodarczych. Ale z drugiej strony następuje uspołecznienie rynku, gospodarki i przedsiębiorstw, które chcą partycypować w kształtowaniu dobrobytu społecznego (nie tylko gospodarczego) i skutecznie rozwiązywać problemy społeczne. Oznacza to, że identyfikowanie się przedsiębiorczości jedynie z działalnością biznesową jest coraz rzadsze, zaś termin ten używany jest aktualnie na określenie aktywności ludzkiej w sektorze publicznym i społecznym⁶.

Przedsiębiorstwa społeczne różną się od innych podmiotów ekonomicznych nadrzędnością celów indywidualnych i społecznych nad kapitałem i chociaż stanowią ważną część gospodarki, są stosunkowo nowo rozwijającą się formą działalności gospodarczej. Są one tzw. spoiwem łączącym biznes, sektor publiczny i sektor pozarządowy, którego do tej pory w polskich realiach brakowało. Na

⁴ M. Jelonek, *Teorie socjologiczne a ekonomia społeczna*; [w:] Wokół ekonomii społecznej, red. M. Frączek, J. Hausner, S. Mazur, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Kraków 2012, s.63.

⁵ H. Kaszyński, *Ekonomia społeczna i praca socjalna. Razem czy osobno?*, [w:] Ekonomia społeczna. Perspektywa rynku pracy i pomocy społecznej, red. J. Staręga-Piasek, Instytut Rozwoju Służb Społecznych. Warszawa 2007, s.78; Za: E. Mączyńska, P. Pysz, *Społeczna gospodarka rynkowa. Idee i możliwości praktycznego wykorzystania w Polsce*, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Warszawa 2003.

⁶ M. Grewiński, M. Wronka, *Gospodarka społeczna w UE i w Polsce – między przedsiębiorczością społeczną a CSR*, [w:] Przedsiębiorczość w Polsce – bariery i perspektywy rozwoju, red. A. Frączkiewicz-Wronka, M. Grewiński, WSP-TWP, Warszawa 2012, s.129.

uwagę zasługuje fakt, iż działalność podmiotów ekonomii społecznej oparta jest na autonomicznym zarządzaniu i niezależności od władz publicznych. W przeciwieństwie do przedsiębiorstw komercyjnych nastawionych na zysk wypracowana nadwyżka jest wykorzystywana do realizacji celów stabilnego rozwoju, realizacji usług dla członków lub usług ogólnych⁷.

Podmioty ekonomii społecznej, zaspokajając potrzeby swoich członków lub podopiecznych, często wykonują zadania, z których ani państwo, ani inne podmioty gospodarcze nie wywiązują się w sposób wystarczająco skuteczny. Dlatego też, zdaniem E. Leś, *rozwój instytucji i programów nowej gospodarki społecznej i przedsiębiorczości stwarza realną szansę przewyższenia w Polsce mitu gospodarki wolnorynkowej jako jedynego mechanizmu rozwoju, a także odejścia od asolidarystycznej wizji ładu społecznego w kierunku bardziej partycypacyjnej i demokratycznej gospodarki rynkowej oraz modelu polskiej polityki społecznej opartej na partnerstwie publiczno-społeczno-prywatnym*⁸.

Nisze rynkowe – ustalenia definicyjne

Nisza rynkowa stanowi segment gospodarki, w którym brakuje określonych produktów lub też usług. Nisze zazwyczaj pojawiają się w społeczeństwach rozwijających się, gdzie działalność albo zainteresowania klientów bardzo szybko się zmieniają i pojawiają się nowe potrzeby. Wprowadzenie na rynek nowych produktów sprawia, że nagle pojawia się zapotrzebowanie na nietypowe dodatki i aktualizacje do nich, czasami też usługi związane ze stosowaniem ich w sposób, którego producent nie przewidział.⁹

Niszę rynkową można zdefiniować, jako „rynek składający się z indywidualnych nabywców (lub też małych grup nabywców) mających specyficzne potrzeby niezaspokojone przez firmy działające na masowym rynku lub w danym segmencie”¹⁰.

⁷ J. Bereza, *Przedsiębiorczość społeczna w procesach rozwoju lokalnego i regionalnego*, [w:] Wspieranie ekonomii społecznej, red. J. Hausner, Wyd. Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie i Małopolska Szkoła Administracji Publicznej, Kraków 2008, s.34.

⁸ E. Leś, *Nowa ekonomia społeczna*, „Trzeci Sektor” nr 2/ 2005, s.44.

⁹ <http://www.terazbiznes.pl/news/1354/nisze-rynkowe-czym-sa-i-jak-je-znalezc> [plik pobrano: 11.03.2014]

¹⁰ B. Pilarczyk, H. Mruk, (red.), *Kompendium wiedzy o marketingu*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006, s. 80.

W szerszym ujęciu miano niszy nosi „kombinacja produktu, segmentu rynkowego i geograficznego miejsca sprzedaży, która z różnych powodów, np. nieopłacalnych dla większych firm warunków sprzedaży, jest niedostrzegana lub ignorowana przez te firmy”¹¹.

Ważny aspekt niszy rynkowej wyeksponowano w raporcie pt. *Strategia niszy rynkowej jako specyficzny element potencjału rozwojowego mikroprzedsiębiorstw*¹², w którym strategię niszy rynkowej określono jako „stosowanie przez przedsiębiorców takiej strategii utrzymania/zdobycia pozycji konkurencyjnej na rynku, która opiera się na unikatowości produktu/ usługi na danym rynku.

Przedsiębiorstwo społeczne to dla biznesu najistotniejszy element systemu ekonomii społecznej z uwagi na możliwą interakcję na rynku. Prowadząc działalność biznesową, jednocześnie realizuje społecznie użyteczny cel, dla którego zostało powołane. W odróżnieniu od firmy wypracowane zyski nie podlegają tu podziałowi, a są w całości przeznaczane na rozwój podmiotu oraz działania społecznie użyteczne, z których korzystają pracownicy i społeczność lokalna.

Przedsiębiorstwa społeczne najczęściej starają się wypełniać nisze rynkowe, pozostawione przez przedsiębiorstwa biznesowe, przede wszystkim w obszarze usług. Pozwala to odnosić sukcesy bez negatywnego oddziaływania na już istniejące podmioty i ich pracowników.¹³

Kluczem do sukcesu podmiotów ekonomii społecznej jest spojrzenie na przedsiębiorstwo społeczne jako element szerszej sieci podmiotów publicznych, prywatnych i pozarządowych. Włączenie przedsiębiorstw społecznych do istniejących powiązań kooperacyjnych może okazać się dużo stabilniejszą i skuteczniejszą strategią marketingową niż samodzielne poszukiwanie swojego miejsca na rynku. Jednak, aby to było możliwe, niezbędna jest identyfikacja takich sieci i powiązań rynkowych, w które mogą włączyć się przedsiębiorstwa i, co więcej, włączenie to będzie opłacalne zarówno dla samych przedsiębiorstw społecznych, jak i dla pozostałych partnerów w ramach istniejących powiązań

¹¹ J. Altkorn, T. Kramer, (red.), *Leksykon marketingu*, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Warszawa 1998, s. 165.

¹² *Strategia niszy rynkowej jako specyficzny element potencjału rozwojowego mikroprzedsiębiorstw. Raport końcowy*. Opracowanie w ramach projektu systemowego PARP „Proces inwestycyjny i strategię przedsiębiorstw w czasach kryzysu” – poddziałanie 2.1.3 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki – współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. PARP, Warszawa 2010.

¹³ <http://asbiznesu.pl/kwartalnik/publikacje-z-kwartalnika/temat-numeru/732-od-rywalizacji-do-wspolpracy> [plik pobrano: 12.03.2014]

kooperacyjnych. Dlatego też jednym z instrumentów zwiększających szanse na zapewnienie trwałych podstaw działania przedsiębiorstwa społecznego jest umiejscowienie go w łańcuchu wartości wytwarzanych na poziomie lokalnym i regionalnym, czyli budowanie jego pozycji na bazie współpracy biznesowej z miejscowymi przedsiębiorcami, samorządem lokalnym i lokalną społecznością.¹⁴

Odnalezienie obszarów działalności gospodarczej sektora prywatnego, w których mogłyby z rozwijać się przedsiębiorstwa społeczne oraz wytypowanie obszarów działalności związanych z realizacją usług publicznych, w których możliwe jest podejmowanie działalności gospodarczej przez podmioty ekonomii społecznej (PES) stanowi podstawę do wyznaczenie obszarów działalności gospodarczej, w których zasadne jest stymulowanie podejmowania działalności gospodarczej przez podmioty ekonomii społecznej (PES) związanych z realizacją usług publicznych oraz działalnością na otwartym rynku.

Poszukując nisz, w których przedsiębiorstwa społeczne miałyby większe szanse rozwoju, P. Frątczak wymienia kilka charakterystycznych cech, jakimi przedsiębiorstwo społeczne powinno się charakteryzować:

1. Niezbyt zyskowe

Przedsiębiorstwa społeczne mają większe szanse tam, gdzie przewidywany zysk jest stosunkowo niski. Oczywiście niejedno przedsiębiorstwo społeczne może konkurować na wolnym rynku, w przeciwieństwie do firm komercyjnych, bezpośredni zysk finansowy nie jest w tym przypadku najważniejszy. Z tego też względu, tam, gdzie ten zysk jest niewielki lub go praktycznie nie ma, istnieje szansa dla przedsiębiorstw społecznych. To przede wszystkim działania niszowe, czyli takie, gdzie rynek na planowane usługi jest stosunkowo mały, zaś wykonywane prace nie mogą być zmechanizowane i są pracochłonne.

2. Niskonakładowe

Niewielka stopa zwrotu (zysk) wiąże się często z faktem, iż przedsiębiorstwa społeczne nie mają środków na inwestycje. To nie kapitał, ale pomysł ma kapitalne znaczenie. Dodatkowo przedsiębiorstwa muszą być obarczone stosunkowo niewielkim ryzykiem, szczególnie dla beneficjentów, którzy na takie ryzyko nie mogą sobie pozwolić. Zdobycie potrzebnego kapitału –

¹⁴ Badanie obszarów działalności gospodarczej (branż) dostępnych i atrakcyjnych dla podmiotów ekonomii społecznej w województwie wielkopolskim. Raport końcowy. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Poznaniu, Wielkopolskie Centrum Ekonomii Solidarności ROPS.I.4320/7/8/2011. Grudzień 2011, s.11.

zgodnie z ideą spółdzielczości rozbite na wiele osób lub instytucji, zmniejsza to ryzyko. Przedsiębiorstwa rynkowe nie wchodzą w inwestycje, które nie przynoszą wystarczających zysków, szczególnie, jeśli trzeba zaryzykować opłacenie pracy kilku osób w sytuacji, gdy efekt nie jest pewny.

3. Wzajemnościowe

Oparcie się na stosunkach wzajemnych, zarówno wewnątrz przedsiębiorstwa, jak i w stosunkach z klientami, jest szansą na zapewnienie stałych zleceń. Umożliwienie wszystkim interesariuszom włączenia się w realizowanie wspólnego przedsięwzięcia, danie im poczucia współwłasności i współdecydowania, może spowodować, że koszty przedsiębiorstwa będą niższe, a ono samo rentowniejsze.

4. Specyficzne

Zaletą przedsiębiorstw niszowych jest ich wyjątkowość. Zatrudnianie lub współpraca z osobami wyjątkowymi, jak osoby niepełnosprawne, o burzliwej przeszłości, specyficznych doświadczeniach, może tu być pewnym atutem. Wydobywanie z beneficjentów ich specyficznych umiejętności i ich zastosowanie, jako przewagi przedsiębiorstwa może być dobrym pomysłem. To, co często przeszkadza w realizacji czysto komercyjnego biznesu, może być zaletą przedsiębiorstw społecznych – to klienci wymagający specjalnego traktowania, indywidualnego podejścia (np. przy usługach opiekuńczych).¹⁵

Znaczącym ułatwieniem w procesie tworzenia i rozwijania podmiotów ekonomii społecznej może być wiedza na temat zapotrzebowania na określone usługi i towary w danej społeczności lokalnej. Dlatego też niezbędne jest prowadzenie pogłębionych badań empirycznych ukierunkowanych do uzyskania informacji przez osoby oraz instytucje prowadzące bądź też planujące uruchomienie podmiotów ekonomii społecznej. Należy rozpoznawać takie obszary i rodzaje aktywności gospodarczej, które byłyby możliwe do podjęcia przez osoby wykluczone zamieszkujące daną gminę/powiat/region.

Z drugiej strony warto zwrócić uwagę na elementy otoczenia PES, które blokują lub ograniczają ich funkcjonowanie. Pierwszą z nich jest brak rozwiązań legislacyjnych, które czynią PES pełnoprawnym podmiotem działalności rynkowej i jednocześnie umożliwiają pełnienie im swojej misji społecznej. Brak tych rozwiązań powoduje także brak rozwiązań wspierających tego typu podmioty, które uwzględniałyby ich dwojaką naturę. W szczególności chodzi tu o dedykowane PES fundusze

¹⁵ P. Frątczak, *Możliwe obszary ekspansji podmiotów ekonomii społecznej – propozycje rekomendacji*, Przedsiębiorstwo ekonomii społecznej z sukcesem – projekt promocji dobrych praktyk. Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego, s. 9-11.

wspierające ich działalność. Poza brakami kapitału na rozpoczęcie i kontynuowanie działalności brakuje także wsparcia merytorycznego – zaplecza informacji o specyfice danej branży i możliwościach rozwojowych oraz budowania kompetencji biznesowych kadry kierującej PES.¹⁶

Z uwagi na to, że ekonomia społeczna posiada specjalne, unikatowe zalety, które pozwalają przedsiębiorstwom społecznym uzyskiwać sukces, wszystkie branże, obszary oraz formy działania stwarzają możliwość rozwoju ekonomii społecznej. Bowiem w każdym z nich można znaleźć niszę, zdobyć rynkową przewagę.

¹⁶ Badanie obszarów działalności gospodarczej (branż) dostępnych i atrakcyjnych dla podmiotów ekonomii społecznej w województwie wielkopolskim. Raport końcowy. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Poznaniu, Wielkopolskie Centrum Ekonomii Solidarności ROPS.I.4320/7/8/2011. Grudzień 2011, s. 8.

Rozdział I

Metodologia badań

1.1 Cel i przedmiot badań

Celem badania było wytypowanie obszarów działalności związanych z realizacją usług publicznych, w których możliwe jest podejmowanie działalności gospodarczej przez podmioty ekonomii społecznej (PES).

Szczegółowe cele badań:

W obszarze współpracy PES z lokalnym biznesem:

- 1) Określenie stanu relacji przedsiębiorstw społecznych badanych powiatów z firmami z tego terenu oraz zakresu istniejącej współpracy między nimi.
- 2) Ustalenie poziomu wiedzy na temat PES oraz stopnia zainteresowania pracodawców z terenu powiatu ewentualną współpracą.
- 3) Identyfikacja możliwości podjęcia współpracy z firmami oraz potencjalnych obszarów działalności gospodarczej na terenie gminy, które mogą być atrakcyjne dla przedsiębiorstw społecznych.
- 4) Identyfikacja potencjalnych barier rozwoju współpracy między lokalnym biznesem a PES.

W obszarze współpracy PES z JST:

- 1) Określenie stanu relacji przedsiębiorstw społecznych badanych powiatów z JST z tego terenu oraz zakresu istniejącej współpracy między nimi.
- 2) Ustalenie poziomu wiedzy na temat PES oraz stopnia zainteresowania JST z terenu powiatu ewentualną współpracą.
- 3) Identyfikacja możliwości podjęcia współpracy z JST oraz potencjalnych obszarów działalności w ramach usług publicznych na terenie gminy, które mogą być atrakcyjne dla przedsiębiorstw społecznych.
- 4) Identyfikacja potencjalnych barier rozwoju współpracy między JST a PES.

Przedmiotem badań były nisze rynkowe w zakresie zaspokajania potrzeb społecznych przez samorządy lokalne w ramach realizacji zadań jednostek samorządu terytorialnego.

Badanie miało na celu zidentyfikowanie nisz, w których PES mogłyby prowadzić działalność gospodarczą. Badanie dostarczyło wiedzy na temat barier oraz wyzwań i szans dla kontraktowania zadań pomiędzy JST, biznesem lokalnym a PES.

1.2 Problemy badawcze

Główne pytanie badawcze

W jakich branżach i usługach mogą najskuteczniej działać i rozwijać się podmioty ekonomii społecznej w badanym powiecie?

Problemy szczegółowe:

W obszarze współpracy PES z lokalnym biznesem:

- 1) Jakie są obecnie relacje przedsiębiorstw społecznych badanych powiatów z firmami z tego terenu?
- 2) Jakie formy współpracy między PES a biznesem są podejmowane i w jakich zakresach?
- 3) Jaki jest poziom wiedzy pracodawców w danym powiecie na temat PES?
- 4) Czy pracodawcy z terenu powiatu są zainteresowani ewentualną współpracą z PES? Dlaczego?
- 5) Jakie, zdaniem przedsiębiorców, istniejące bądź potencjalne obszary działalności gospodarczej na terenie gminy mogą być atrakcyjne dla przedsiębiorstw społecznych?
- 6) Jakie przewidywane trudności mogą się pojawić przy podejmowaniu współpracy między lokalnym biznesem a PES?

W obszarze współpracy PES z JST:

- 1) Jakie są obecnie relacje przedsiębiorstw społecznych badanego powiatu z JST z tego terenu?
- 2) Jakie formy współpracy między PES a JST są podejmowane i w jakich zakresach?
- 3) Jaki jest poziom wiedzy organów decyzyjnych JST w danym powiecie na temat PES?

- 4) Czy przedstawiciele JST z terenu powiatu są zainteresowani ewentualną współpracą z PES?
Dlaczego?
- 5) Jakie, zdaniem przedstawicieli JST, istniejące bądź potencjalnie dostępne usługi z zakresu zadań publicznych na terenie gminy mogą być atrakcyjne dla przedsiębiorstw społecznych?
- 6) Jakie przewidywane trudności mogą się pojawić przy podejmowaniu współpracy między JST a PES?

Uzyskane odpowiedzi na tak postawione problemy badawcze stanowiły podstawę do opracowania raportu diagnozującego nisze rynkowe dla podmiotów ekonomii społecznej w powiecie bartoszyckim.

1.3 Zastosowane metody badawcze

W celu uzyskania jak najbardziej wiarygodnych wyników został zastosowany model triangulacji, polegający na wykorzystaniu w toku badań różnych metod, technik oraz źródeł pozyskiwania informacji. Z uwagi na to, iż zjawiska zachodzące w obszarze badawczym są bardzo złożone, należy zbadać je poprzez równoległe użycie różnych metod.

Pojedyncze procedury badawcze obejmują nie tylko wybrane aspekty problematyki, ale również zjawiska irrelewantne, z tego też względu zostały wykorzystane metody badań ilościowo- jakościowe, tym samym uzyskany materiał źródłowy (pierwotny) ma charakter zarówno ilościowy, jak i jakościowy.

W badaniach posłużono się metodą sondażową (metoda ilościowa). Wśród przedstawicieli organów decyzyjnych jednostek organizacyjnych samorządu terytorialnego oraz przedstawicieli przedsiębiorstw komunalnych przeprowadzono sondaż diagnostyczny w oparciu o technikę ankiety z wykorzystaniem kwestionariusza ankiety. W sumie rozesłano 50 kwestionariuszy ankiet, z czego powiecie bartoszyckim zostało wypełnionych 28 kwestionariuszy, z tego 17 pochodziło od jednostek samorządu terytorialnego oraz 11 pochodziło od przedsiębiorstw komunalnych. Kwestionariusz ankiety umożliwił uzyskanie informacji dotyczących relacji i form współpracy przedsiębiorstw społecznych powiatu bartoszyckiego z JST, poziomu wiedzy organów decyzyjnych JST w powiecie bartoszyckim na temat PES, a także potrzeb lokalnych mogą zaspokajać PES w ramach realizacji zadań publicznych. W dalszej części badań ankietowych starano się uzyskać informacje na temat możliwości podjęcia współpracy JST z terenu powiatu bartoszyckiego z PES oraz zdiagnozowanie potencjalnie dostępnych usług z zakresu zadań publicznych, które mogłyby być dostępne dla przedsiębiorstw społecznych.

W końcowej części ankiety zbadano obszary, w jakich samorzędy lokalne mają największą potrzebę współpracy z PES z uwzględnieniem przewidywanych trudności, które mogą się pojawić przy podejmowaniu współpracy między JST a PES. Podobne kwestionariusze zastosowano także w badaniu relacji PES - przedsiębiorstwa komunalne. Kwestionariusz ankiety stanowi załącznik nr 1 w aneksie do niniejszego raportu.

W badaniu posłużono się również techniką indywidualnego wywiadu pogłębioego. Technika ta polega na przeprowadzeniu z respondentami pogłębioej rozmowy, podczas której dokonywana jest eksploracja wyznaczonych obszarów badawczych oraz określenie przyczyn zjawisk stanowiących przedmiot zainteresowania. Wywiady odbywały się osobiście, co pozwoliło uzyskać możliwie prawdziwe i wyczerpujące informacje. Ich podstawę stanowił scenariusz IDI obejmujący ogólne i uszczegółowione pytania badawcze (załącznik nr 3). Wywiady indywidualne w powiecie bartoszyckim były zrealizowane 15.01.2014 r. Wzięli w nich udział: przedstawicielka Powiatowego Urzędu Pracy w Bartoszycach, przedstawicielka władz miasta oraz przedstawiciel jednej ze spółdzielni socjalnych. Wszystkie spotkania odbyły się w Powiatowym Urzędzie Pracy w Bartoszycach. Wszystkie rozmowy z respondentami miały charakter anonimowy ich dane nie są udostępniane w raporcie.

W dniu 13 listopada 2013 r. zorganizowano seminarium nt. *Zidentyfikowanie nisz rynkowych szansą dla rozwoju przedsiębiorczości społecznej w powiecie bartoszyckim*. Ważnym celem seminarium było zidentyfikowanie nisz rynkowych w powiecie, gdzie swoje miejsce mogłyby znaleźć przedsiębiorstwa społeczne.

Podczas seminarium przedstawicielka ESWIP przeprowadziła mini-wykład pt. „Ekonomia społeczna: w poszukiwaniu nisz zatrudnienia – perspektywy i dylematy”.

W dalszej części seminarium poprowadzono badania fokusowe z zaproszonymi przedstawicielami JST oraz przedstawicielami lokalnego biznesu z badanego powiatu.

Badanie to miało charakter jakościowy. Zostało przeprowadzone metodą *focus group interview* (FGI)¹⁷, którą – w kontekście stawianych kwestii problemowych – uznano za metodę najbardziej adekwatną. Przeprowadzono jedną sesję fokusową trającą ok. 1 h 25 min. Badanie odbyło się 13

¹⁷ *Focus group interview* (badania fokusowe) to metoda badawcza polegająca na zbieraniu danych w czasie wspólnej pracy w grupie i dyskusji na dany temat. Podczas takiego badania spotyka się niewielka grupa, licząca od 5 do 15 osób (grupa powinna być na tyle mała, żeby każda z osób miała możliwość podzielenia się swoimi opiniami, i jednocześnie na tyle duża, aby umożliwić współdziałanie i zapewnić różnorodność omawianych doświadczeń), które rozmawiają na określony temat opierając się na swoich doświadczeniach.

listopada 2013 roku w siedzibie Inkubatora Przedsiębiorczości Społecznej przy ul. Limanowskiego 14 w Bartoszycach. W spotkaniu uczestniczyli przedstawiciele zarówno władz samorządowych (miejskich, gminnych i starostwa powiatowego) jak również 2 przedstawicieli lokalnych przedsiębiorstw (Ciepłowniczo-Wodociągowej Spółki w Bartoszycach i Zakładu Gospodarki Odpadami w Bartoszycach) a także przedstawiciele 2 spółdzielni socjalnych: „Magia Smaków” i „Samopomoc Chłopska”. W badaniu wzięli też udział: reprezentanci Warmińsko-Mazurskiego Stowarzyszenia Przyjaciół Opieki Paliatywnej oraz Ośrodka Szkolenia Ustawicznego i Kursów Zawodowych. Scenariusz wywiadu focusowego umieszczono w aneksie jako załącznik nr 2.

Do realizacji badań wykorzystano następujące narzędzia badawcze:

1. Scenariusz wywiadu fokusowego z zaproszonymi przedstawicielami przedsiębiorstw lokalnych oraz JST badanego powiatu.
2. Kwestionariusz ankiety skierowany do przedstawicieli organów decyzyjnych jednostek organizacyjnych samorządu terytorialnego oraz przedstawicieli przedsiębiorstw komunalnych. W module badawczym wykorzystano ankiety rozprawdane.
3. Dyspozycje do indywidualnego wywiadu pogłębionego IDI.

Z uwagi na niski odsetek poprawnie wypełnionych kwestionariuszy ankiet w trakcie badań zdecydowano, że dane zostaną uzupełnione o indywidualne wywiady pogłębione.

Wybór metody jakościowej pozwolił uzyskać szerszy kontekst badań, bardziej szczegółowe informacje dotyczące podjętej problematyki, a w praktyce – nową perspektywę badawczą.

1.4 Charakterystyka terenu badań

Powiat bartoszycki został utworzony w 1999 roku w ramach reformy administracyjnej. Jego siedzibą jest miasto Bartoszyce. Jest on siódmym, co do wielkości powiatem województwa warmińsko-mazurskiego. Powiat bartoszycki zajmuje powierzchnię 1307 km².

W skład powiatu wchodzi:

- gminy miejskie: Bartoszyce, Górowo Iławeckie
- gminy miejsko-wiejskie: Bisztynek, Sępólno
- gminy wiejskie: Bartoszyce, Górowo Iławeckie
- miasta: Bartoszyce, Górowo Iławeckie, Bisztynek, Sępólno

Prawie 65% powierzchni powiatu zajmują obszary wiejskie. Na obszarze powiatu znajduje się 127 sołectw. Prawie 50% mieszkańców zamieszkuje w miastach¹⁸.

Powiat bartoszycki, jako całość, jest regionem typowo rolniczym o niskim stopniu uprzemysłowienia. Powiat graniczy z czterema powiatami województwa: braniewskim, kętrzyńskim, lidzbarskim i olsztyńskim, zajmując w tej grupie trzecie miejsce pod względem powierzchni i liczby ludności¹⁹.

Powiat zamieszkuje około 62 tys. mieszkańców, w związku z czym zalicza się go do jednego z bardziej zaludnionych obszarów województwa warmińsko-mazurskiego.

Na 1 km² przypada w powiecie 47 osób, co daje 9 lokatę w województwie wśród powiatów ziemskich. Liczba mieszkańców powiatu bartoszyckiego według faktycznego miejsca zamieszkania jest mniejsza od wielkości liczonej wg miejsca zameldowania przez o ok. 1,5%.

W końcu czerwca 2011 roku w Rejestrze Gospodarki Narodowej REGON na obszarze powiatu bartoszyckiego było zarejestrowanych 3 856 podmiotów, z czego 2 190 działające na obszarze gmin.

Pod względem liczby zarejestrowanych podmiotów powiat uplasował się na 18 miejscu wśród 21 powiatów województwa warmińsko-mazurskiego. Aktywność gospodarcza, wyrażona liczbą podmiotów w relacji do liczby mieszkańców jest najniższa wśród powiatów województwa.

Sektor publiczny tworzą głównie podmioty określone jako państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego, gospodarstwa pomocnicze oraz podmioty mające status spółek prawa handlowego. W sektorze prywatnym 74,3% podmiotów stanowią osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Na terenie powiatu zarejestrowanych jest 147 spółek handlowych z kapitałem krajowym, 42 spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego, 27 spółdzielni i 4 fundacje²⁰.

Powiat bartoszycki zajmuje czołowe miejsca pod względem stopy bezrobocia w rankingu powiatów. Świadczy o tym wysoka stopa bezrobocia. Na koniec listopada 2013r liczba bezrobotnych

¹⁸ Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Bartoszyckim na lata 2007-2015, s. 4.

¹⁹ Analiza potrzeb lokalnego rynku pracy w powiecie bartoszycki. Raport końcowy, Olsztyńska Szkoła Biznesu, Olsztyn 2011, s. 16.

²⁰ Analiza potrzeb lokalnego rynku pracy w powiecie bartoszycki. Raport końcowy, Olsztyńska Szkoła Biznesu, Olsztyn 2011, s. 16-17.

zarejestrowanych w bartoszyckim urzędzie pracy wyniosła 6,7 tys. osób natomiast stopa bezrobocia wyniosła 29,9%²¹. Wskaźnik stopy bezrobocia w powiecie od lat waha się pomiędzy 29% a 34%²².

Działalność gospodarcza w powiecie bartoszyckim koncentruje się wokół klasycznych form związanych z handlem, budownictwem i usługami bytowymi. Sektor publiczny (głównie jednostki sfery budżetowej) zatrudnia ponad 60% zatrudnionych.

1.5 Sytuacja podmiotów ekonomii społecznej na terenie powiatu bartoszyckiego

Na terenie powiatu bartoszyckiego funkcjonuje 145 organizacji pozarządowych (stowarzyszeń i fundacji) oraz 39 klubów sportowych. Część z nich widnieje tylko w bazach danych, ale nie funkcjonuje (10% ogółu), natomiast około 30% organizacji nie wykazuje aktywności.

Sytuacja większości organizacji jest dobra, gdyż posiadają one lokale prywatne albo udostępnione od osób prywatnych, instytucji społecznych. Organizacje mają trudności z zaspokojeniem swoich potrzeb pod względem wyposażenia, ich zasoby sprzętowe są bardzo ograniczone. Widać w nich działania wolontariuszy, największe w organizacjach młodzieżowych i klubach sportowych.

W powiecie funkcjonują 3 spółdzielni socjalne (Magia Smaków, Pasja, Dobra Ekonomia) i co najmniej 1 organizacja pozarządowa z działalnością gospodarczą (Środkowo Europejskie Centrum Szklenia Młodzieży).

Na terenie powiatu bartoszyckiego nie funkcjonuje żadne Centrum Integracji Społecznej. Funkcjonuje natomiast Młodzieżowy Klub Integracji Społecznej, prowadzone przez Stowarzyszenie NORA.

Na terenie powiatu bartoszyckiego funkcjonują dwa Warsztaty Terapii Zajęciowej: jeden przy Stowarzyszeniu Integracji Osób Niepełnosprawnych SION, drugi przy Stowarzyszeniu na Rzecz Osób Niepełnosprawnych i Profilaktyki Zdrowia JESTEŚMY RAZEM. Obie placówki korzystają z pomocy Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Zadania realizują w oparciu o różnego typu pracownie. Na ich bazie uczestnicy zdobywają wiedzę i umiejętności przydatne w codziennym funkcjonowaniu. Mają możliwość poznawania i kształtowania pozytywnych relacji z innym domownikami oraz rozwijają swe możliwości i zdolności w kierunku nabywania konkretnych zawodów.

²¹<http://www.gizycko.pup.gov.pl/62,stopa-bezrobocia.html> – plik pobrano 17.01.2014

²² Program wspierania przedsiębiorczości w powiecie bartoszyckim na 2013 (projekt), Bartoszyce 2012, s. 6.

Na terenie powiatu bartoszyckiego funkcjonuje sześć Ośrodków Pomocy Społecznej (Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Bartoszycach, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Bartoszycach, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Górowie Iławeckim, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Górowie Iławeckim, Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Sępopolu, Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Bisztynku). Wszystkie komórki realizują różne programy systemowe oraz świadczą usługi, które mają na celu promocję działań prorodzinnych, ukierunkowanych na prawidłowe funkcjonowanie rodziny.

Funkcjonuje też Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Bartoszycach mające do dyspozycji nowy, przestronny, wyremontowany budynek i dobrze przygotowaną kadrę. PCPR również realizuje programy systemowe, głównie programy te skupiają się na osobach niepełnosprawnych.

Na terenie powiatu prężnie działa Inkubator Przedsiębiorczości Społecznej, pozwalając rozwijać się nowopowstającym podmiotom ekonomii społecznej. Inkubator oferuje usługi doradcze, szkoleniowe, wsparcie infrastrukturalne, coachingowe i szkoleniowe w zakresie przygotowania do prowadzenia działalności odpłatnej/gospodarczej przez organizacje pozarządowe, a także wizyty studyjne w innych dobrze funkcjonujących organizacjach, działania w obszarze tworzenia partnerstw lokalnych na rzecz rozwoju ekonomii społecznej oraz wsparcie merytoryczne i finansowe dla utworzenia spółdzielni socjalnych²³.

²³ https://wrota.warmia.mazury.pl/powiat_bartoszycki/20130214643/Wydarzenia/Wydarzenia/Inkubator-Przedsiębiorczosci-Społecznej-w-Bartoszycach.html (dostęp 19.03.2014).

Rozdział II

Analiza wyników badań własnych

2.1 Raport z badania fokusowego

13 listopada 2013 roku odbyło się badanie fokusowe w siedzibie Inkubatora Przedsiębiorczości Społecznej przy ul. Limanowskiego 14 w Bartoszycach.

Wywiad fokusowy przeprowadzony był w formie dyskusji skoncentrowany wokół identyfikacji nisz rynkowych w powiecie, gdzie swoje miejsce mogłyby znaleźć przedsiębiorstwa społeczne.

W spotkaniu uczestniczyli przedstawiciele zarówno władz samorządowych (miejskich, gminnych i starostwa powiatowego) jak również 2 przedstawiciele lokalnych przedsiębiorstw (Ciepłowniczo-Wodociągowej Spółki w Bartoszycach i Zakładu Gospodarki Odpadami w Bartoszycach) a także przedstawiciele 2 spółdzielni socjalnych: „Magia Smaków” i „Samopomoc Chłopska”. W badaniu wzięli też udział: reprezentanci Warmińsko-Mazurskiego Stowarzyszenia Przyjaciół Opieki Paliatywnej oraz Ośrodka Szkolenia Ustawicznego i Kursów Zawodowych.

Zaletą tego badania była swobodna i przede wszystkim dobrowolna dyskusja, oparta na własnej wiedzy, doświadczeniu zawodowym zaproszonych przedstawicieli JST, lokalnego biznesu i PES. Zogniskowany wywiad grupowy utrwalony został na rejestratorze dźwiękowym (dyktafonie).

Dyskusja prowadzona była przez moderatora. Scenariusz zawierał jedynie ważne kwestie problemowe, których poruszenie było niezbędne. Każdy z uczestników badania posiadał nieskrępowaną możliwość zaprezentowania swoich poglądów. Czas badania mieścił się w 1h 25 minut. Szczegółowy zapis przebiegu spotkań zawiera transkrypcja z badania, która stanowi odrębny dokument będący podstawą niniejszego opracowania. W trakcie transkrypcji wypowiedzi respondentów nie podlegały żadnym poprawkom, jedynie podczas redakcji raportu zostały poddane niezbędnej adiustacji (usunięcie oczywistych pomyłek językowych, powtórzeń itp.), co ułatwia ich lekturę. Uczestników badania zapewniono o anonimowości badań. Opinie wyrażone przez nich zostały przedstawione w taki sposób, że przyporządkowanie ich do poszczególnych osób, a nawet instytucji jest praktycznie niemożliwe. Funkcję moderatora pełniła dr Monika Grochalska – adiunkt Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.

Na początku badania fokusowego uczestnicy spotkania otrzymali pytanie „rozgrzewkowe”, które miało dwie zasadnicze funkcje. W pierwszej kolejności służyło rozluźnieniu atmosfery, wzajemnemu poznaniu się i większemu otwarciu się uczestników. Miało też uzmysłwić biorącym udział w fokusach, że czymś naturalnym jest posiadanie i prezentowanie swoich opinii, zaś badania fokusowe są ukierunkowane na ich wychwytywanie, nie zaś marginalizowanie.

Na wstępie dyskusji uczestnicy spotkania fokusowego zostali poproszeni o określenie zakresu dotychczas podejmowanej współpracy a także relacji pomiędzy JST i przedsiębiorstwami społecznymi. W związku z tym poproszono o odpowiedź na następujące pytanie: *czy istnieje w powiecie współpraca pomiędzy podmiotami ekonomii społecznej a np. jednostkami samorządu terytorialnego, czy przedsiębiorcami? Jak to wygląda?*

W ocenie jednego z respondentów ekonomia społeczna pokazuje, w jakich obszarach można współpracować, niemniej jednak współpraca między podmiotami ekonomii społecznej jest trudna do określenia, gdyż ona się dopiero tworzy. Stosunkowo niedawno powstały spółdzielnie socjalne w powiecie w związku z tym samorząd lokalny będzie próbował do nich dotrzeć i dobrać jak najlepszy rodzaj współpracy. Rozmówca deklaruje wspieranie powstawania podmiotów ekonomii społecznej i mówi, że *my, jako samorząd będziemy dążyć, aby powstawały spółdzielnie wiejskie, właśnie po to by móc spełnić pewne zadania i wspomóc działania spółdzielni.. Bardzo chętnie byśmy wykorzystali np. produkty podmiotów ekonomii społecznej, bo mogłyby się pokrywać z tymi, które proponują nam firmy profesjonalne np. jakieś remonty powiedzmy sobie, inwestycje może już trochę trudniej, inwestycje, drobne remonty, catering itp. Liczymy na to, że jakaś spółdzielnia z taką ofertą wystąpi. Przede wszystkim podmioty ekonomii społecznej powinny w stosunku do rynku regionalnego powinny przedstawić swoje oferty (...) gdyby taka firma ekonomii społecznej powstała na rynku to korzystalibyśmy z tego tylko trzeba zaznaczyć, że to musi być profesjonalne wszystko. Jeżeli to będzie na wpał amatorskie to jednostki samorządu terytorialnego nie będą korzystały z tej usługi czy produktów, dlatego że my też mamy pewne pryncypia do wykonania i zasady i możliwości, więc musimy mieć to na dobrym jakościowo poziomie (cyt.)*. Zdaniem respondenta współpraca pomiędzy podmiotami ekonomii społecznej dopiero się tworzy i tak naprawdę będzie można mówić o celach tej współpracy jeżeli zostaną wypracowane jej strategie.

Z kolei inny badany nie podzielił entuzjazmu swojego przedmówcy. Jako przedstawiciel spółdzielni socjalnej dość krytycznie odniósł się do ustaw i rozporządzeń wychodzących z samorządu,

które niejednokrotnie dyktują priorytety i zadania, co ogranicza możliwości działań spółdzielni socjalnych, które są przecież nową formą i jest im trudno utrzymać się na rynku. Samorządy podmiotom ekonomii społecznej mogą zlecać różne prace. *Można współpracować, zlecać drobne prace i dzięki temu spółdzielnia utrzyma się (...) bo nawet można zlecać remonty mieszkań czy socjalnych, czy komunalnych. Taka spółdzielnia nie jedna by się utrzymała z tego (cyt.)*

W powiecie bartoszyckim wzrasta bezrobocie, można też zaobserwować wiele patologii społecznych (wśród nich przemyt, alkoholizm). *Także trzeba by samozadowolenie samorządowców było trochę niższe, a żeby nauczyli się słuchać ludzi i działać na ich rzecz, bo inaczej będą powstawać nowe getta, nowe patologie. Bardzo często likwidowane są bezpodstawnie przedsiębiorstwa, ludzie wyjeżdżają również i pracują za małe pieniądze. Będzie to sprzyjać patologiom (cyt.)*

Dlatego też tak ważna jest wrażliwość społeczna na istniejące kwestie społeczne i należy spotykać się i dyskutować nad ekonomią społeczną w odniesieniu do rozwiązywania tych problemów lokalnych. Samorząd posiada pewne uwarunkowania, jeżeli chodzi o kwestię zamówień publicznych, ale musi być przekonany do przedsiębiorców społecznych - jest to najważniejszy warunek skutecznej współpracy.

Sam samorząd nie jest w stanie tworzyć nowych miejsc pracy, gdyż nie ma do tego odpowiednich narzędzi, zdaniem rozmówcy jest to kwestia rangi państwowej. Z drugiej strony Powiatowy Urząd Pracy wypracował i posiada pewne narzędzia i możliwości by wspomagać bezrobotnych ludzi, ale nie jest w stanie stworzyć nowych miejsc pracy. Stąd też warto tworzyć instytucje, które by dawały miejsca pracy poprzez spółdzielnie socjalne i różnego typu przedsiębiorstwa społeczne. W praktyce istniejące spółdzielnie socjalne współpracują najczęściej z Ośrodkiem Pomocy Społecznej i z Inkubatorem.

Z kolei inny badany stwierdził, że przede wszystkim należy działać samemu. W jego przekonaniu ważne jest to *żebyśmy zrozumieli, że zaczyna się tworzyć coś wspólnego w naszym kraju, że ekonomia społeczna i jej kierunki działań zaczynają być zintegrowane. Jeszcze chyba trzeba popracować nad przecinkami, ale to już też motywujące, że mamy bardzo duże pole do ustalenia celu i wskaźników, które są adekwatne do tego co pokazuje krajowy program. Może okazać się, że myślimy jednakowo i jest duża szansa na powodzenie tego, że ludzie właśnie myślą o tym, co można razem efektywnie zrobić. Jeżeli zrozumiemy, że ekonomia społeczna ma naprawdę wielkie znaczenie głównie*

na peryferiach naszego kraju to będzie dobrze. Trzeba organizować, coś robić i pomagać sobie wzajemnie, bo też to jest ważne (cyt.)

Zdaniem wielu rozmówców spółdzielnie socjalne są najprostszą formą prawną działalności gospodarczej. Na ich działalność w Ministerstwie Pracy i Ministerstwie Infrastruktury są pieniądze, które można przekazać na rzecz spółdzielni socjalnych. Działanie to będzie miało wizerunkowy i wymierny efekt, bo ludzie tworzący spółdzielnie będą mieli dochód i będą w przyszłości tworzyć kolejne spółdzielnie pracy.

Z kolei z perspektywy przedstawicieli i jednocześnie założycieli spółdzielni, bardzo trudno jest znaleźć pięć osób, chętnych do założenia spółdzielni, gdyż w ich ocenie ludzie często nie chcą pracować. *Wolą siedzieć za przeproszeniem w domach i ciężko ich wyciągnąć, ale małymi kroczkami przy rozmowach, przy jakichś tam spotkaniach takich jak w tej chwili się spotykamy po prostu doszliśmy do takiego konsensusu, że jednak nie ma co siedzieć – trzeba coś robić i od tamtej pory się tak zaczęło. Już to ciągniemy dziesięć miesięcy. No i myślę, że jesteśmy na etapie tym końcowym i będziemy tworzyły sobie miejsca pracy. No wszystko pokaże czas. Będziemy się starały, no wiadomo, jak najlepiej. No zobaczymy... Wszystko mówię no wszystko z czasem, wszystko czas pokaże (cyt.)*

Podmioty ekonomii społecznej, spółdzielnie socjalne mogą działać w takich obszarach jak ochrona mienia czy utrzymanie w mieście. Zdaniem jednego z rozmówców małe spółdzielnie mogłyby się odnaleźć na lokalnym rynku pracy eliminując duże firmy zewnętrzne, które funkcjonują w Bartoszycach np. ochrona obiektów, catering, utrzymanie zieleni miejskiej. *Nasze podwórko lokalne poza Ministerstwem Obrony Narodowej jest obszarem do znalezienia pracy dla takich podmiotów (cyt.).*

Aktualnie JST zlecają następujące usługi firmom zewnętrznym:

- ochronę mienia,
- usługi informatyczne,
- monitoring,
- transport
- usługi czysto techniczne – analizy chemiczne, które są przeprowadzane są przez laboratoria z Polski.

Na pytanie: *czy byliby Państwo skłonni, aby te firmy zostały zastąpione przez ewentualnie spółdzielnie socjalne lokalnie działające?* Respondenci prawie jednogłośnie stwierdzili, że o ile procedury wyboru wykonawcy pozwalają na zatrudnienie oferenta lokalnego, to z lokalnego chętnie korzystają. Raczej nie szukają daleko, a tylko na lokalnym rynku. Z kolei jeśli wartości kontraktu

potencjalnego przewyższają próg 14 tysięcy EURO - zgodnie z regulaminem udzielania zamówień publicznych, muszą ogłaszać przetargi.

Badani są zdania, że należy bardziej promować działania podejmowane przez podmioty ekonomii społecznej w środowisku lokalnym poprzez telewizję, Internet, utworzenie punkt informacyjnego, gdzie byłyby ogólnodostępne ulotki, broszury z podstawowymi informacjami na temat ES.

W tychże informacjach i działaniach promocyjnych przede wszystkim należałoby podkreślać zalety, korzyści, jakie niesie za sobą działalność w instytucjach społecznych.

Niestety, często słowo „społeczne” kojarzy się z tym, że trzeba robić coś za darmo. Należy więc organizować jak najwięcej szkoleń dotyczących wiedzy prawnej zakresu ekonomii społecznej i jej instytucji.

Badany przedstawiciel Ośrodka Szkolenia Ustawicznego i Kursów Zawodowych chce by szkolenia trafiały też do ludzi młodych, a baza szkoleniowa była „na poziomie”. Nie jest w stanie oczywiście każdemu uczestnikowi szkoleń zagwarantować pracy, ale założenia są takie, że 50 % absolwentów otrzymuje zatrudnienie.

Zachętą do tworzenia spółdzielni socjalnych może być pomoc w prowadzeniu okołobiznesowej działalności, tj. księgowości, ubezpieczeń, aby przez pierwszy okres, rok czy dwa lata spółdzielnie miały tzw. „serwis”. *Być może nieodpłatnych specjalistów, którzy by prowadzili administrację całą i żeby skupili się na zarabianiu pieniędzy dla nich, w późniejszym czasie (cyt.).*

Osoby stojące przed decyzją założenia spółdzielni socjalnej, o ile nie zostaną odpowiednio do tego przygotowane, często – zdaniem badanych - są przerażone, *bo jeden pracował w fabryce, czy malował ściany czy coś przez całe życie i wieku 50 paru lat ma założyć spółdzielnię socjalną. On wie jak to zrobić, ale ktoś musi prowadzić księgowość, odprowadzać składki zusowskie. No to, kto to będzie robił? I tu zaczyna się problem, żeby.. Przy Urzędzie Pracy powinien być zespół ludzi, którzy będą pomagać w tym spółdzielcom przez ... Ci spółdzielcy powinni wiedzieć, że ktoś im pokaże, jak co się robi np. przez rok czasu. A jak się rozwiną będą musieli sami to robić albo zlecać to. Na początku są same koszty. Najpierw trzeba to, to i to. Temu trzeba zapłacić, temu i temu. Okazuje się, że nie mamy tyle zamówień, żeby zapłacić za to wszystko (cyt.).*

2.2 Analiza badań ankietowych

Znikomy odsetek zwrotu poprawnie wypełnionych ankiet sprawił, że niezwykle trudne jest wyciąganie wniosków dotyczących postrzegania nisz dla działalności podmiotów ekonomii społecznej przez jednostki samorządu terytorialnego i przedsiębiorstwa komunalne. Poniżej zaprezentowano tylko szczałkowe dane. Nie jest jednak możliwe wykonanie jakichkolwiek reprezentatywnych analiz statystycznych ze względu na znikomą ilość i jakość uzyskanego materiału badawczego.

W powiecie bartoszyckim zostało wypełnionych 28 kwestionariuszy ankiet, z tego 12 pochodziło od jednostek samorządu terytorialnego, które nie współpracują z przedsiębiorstwami społecznymi, 5 pochodziło z jednostek współpracujących z podmiotami ES oraz 11 pochodziło od przedsiębiorstw komunalnych, z których żadne nie współpracuje z przedsiębiorstwami społecznymi. Tymczasem najbardziej wartościowa wiedza pochodzi od jednostek współpracujących z podmiotami ekonomii społecznej. Pięć kwestionariuszy to zbyt mała liczba, aby móc wyciągać jakiegokolwiek wiążące wnioski.

Wśród jednostek niewspółpracujących z PES kwestionariusze wypełniło 8 przedstawicieli urzędów miast/gmin, 3 przedstawicieli MOPS/GOPS oraz jeden przedstawiciel PUP. Tylko 3 przedstawicieli spośród tych instytucji zaznaczyło, że ich jednostka planuje współpracę z PES w przyszłości. Zatem odpowiedzi uzyskane od przedstawicieli tego typu instytucji dotyczą raczej potencjalnych możliwości współpracy niż tych realnie istniejących. Żadna z diagnozowanych jednostek nie zadeklarowała, że wspomaga PES w jakiegokolwiek formie.

Pięciu przedstawicieli ww. jednostek zadeklarowało, że samorząd spotyka się z organizacjami opracowując strategię rozwoju, bądź plan pracy na przyszłość, ale też pięciu temu zaprzeczyło. Dwie osoby nie wiedziały, czy takie działania są podejmowane. Obszarem wartym większej uwagi i rozwoju jest z pewnością przepływ informacji. Aż 9 badanych przedstawicieli JST zadeklarowało, że ich jednostka nie ma na swoich stronach internetowych zakładek poświęconych współpracy z PES, 2 przedstawicieli zadeklarowało, że ich jednostka posiada taką zakładkę, 1 przedstawiciel nie udzielił żadnej odpowiedzi na to pytanie. Zważywszy na powszechność używania Internetu jako podstawowego źródła informacji, jest to poważnym uchybieniem ze strony badanych instytucji.

Tab. 1. Wymiana informacji pomiędzy samorządem lokalnym a podmiotami ekonomii społecznej w opinii badanych

Pyt. 20. W jaki sposób w Państwa powiecie/gminie realizowana jest wymiana informacji pomiędzy samorządem lokalnym a podmiotami ekonomii społecznej?	N
specjalnie powołana komórka do kontaktu z organizacjami pozarządowymi	1
nie jest realizowana	2
trudno powiedzieć	6
brak odpowiedzi	3
RAZEM	12

Źródło: badania własne.

Znajduje to potwierdzenie w odpowiedziach udzielonych na pytanie o sposoby wymiany informacji między JST a PES. Najczęściej przedstawicielom JST trudno odpowiedzieć na tak postawione pytanie, co świadczy o ich niskiej wiedzy na temat ekonomii społecznej w powiecie. Dwóch przedstawicieli stwierdziło, że taka wymiana informacji nie jest wcale realizowana.

Tab. 2. Informacje przekazywane podmiotom ekonomii społecznej w opinii uczestników badania

Pyt. 21. Jakie informacje najczęściej przekazują Państwo organizacjom PES działającym na Państwa terenie?	N
o planowanych kierunkach działalności oraz zadaniach realizowanych przez organy administracji publicznej i organizacje pozarządowe,	1
o istnieniu innych źródeł finansowania, zwłaszcza pochodzących z innych źródeł publicznych, sektora prywatnego, funduszy celowych i prywatnych fundacji	1
inne – o środkach finansowych	1
brak odpowiedzi	10
RAZEM	10

Źródło: badania własne.

W odpowiedziach na pytanie o rodzaj przekazywanych informacji dominują te o planowanych kierunkach działalności oraz środkach finansowych, które można wykorzystać do rozwoju PES. Znaczące jest to, że aż w 10 kwestionariuszach to pytanie pozostało bez odpowiedzi.

Tab. 3. Potencjalne usługi zlecane PES w opinii respondentów

Pyt. 22. Które z usług Państwa instytucja mogłaby potencjalnie kupować od przedsiębiorców społecznych?						
Usługa/produkt		zdecydowanie tak	raczej tak	nie mam zdania	raczej nie	nie zdecydowanie
1.	realizacja usług opiekuńczych nad osobami zależnymi		5	4		
2.	rehabilitacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych		4	3	2	1
3.	działania na rzecz reintegracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym		4	5		
4.	usługi remontowo-budowlane		1	6	2	
5.	usługi komunalne		1	6	1	1
6.	prace społecznie-użyteczne		1	7		1
7.	prowadzenie noclegowni dla osób bezdomnych/usługi z zakresu pomocy społecznej			7	1	1
8.	realizacja usług edukacyjnych na rzecz społeczności lokalnej		4	5		
9.	usługi biurowe			7	1	1
10.	tworzenie witryn internetowych			8	1	
11.	usługi cateringowe		1	8		
12.	usługi przewozowe i turystyczne		1	8		
13.	materiały drukowane (ulotki, plakaty, katalogi)		4	5		
14.	wyroby rękodzielnicze		2	6		1
RAZEM			28	85	8	6

Źródło: badania własne.

Najwięcej przedstawicieli instytucji niewspółpracujących z PES uważa, że ich jednostka mogłaby kupować od PES usługi edukacyjne na rzecz społeczności lokalnej (4 przedstawicieli jednostek uważa, że jest to możliwe) oraz materiały drukowane, takie jak ulotki, plakaty, katalogi (4 przedstawicieli jednostek dostrzega taką możliwość). Inne wskazane w dalszej kolejności usługi, na które hipotetycznie byłoby zapotrzebowanie to wyroby rękodzielnicze, usługi remontowo-budowlane, usługi komunalne, prace społecznie-użyteczne, usługi cateringowe, przewozowe i turystyczne.

Wiele jednostek samorządu terytorialnego jednak nie ma wypracowanego zdania oraz jednoznacznej postawy wobec usług potencjalnie możliwych do zlecenia PES, co może być wynikiem słabej polityki informacyjnej, a co za tym idzie niskiej wiedzy i świadomości zasad i celów powstawania przedsiębiorstw społecznych.

Tab. 4. Potencjalne obszary współpracy z PES w opinii badanych

Pyt. 23. W jakich jeszcze obszarach mogliby Państwo współpracować z podmiotami ekonomii społecznej?	N
kultura i sztuka	3
sport, turystyka i rekreacja	3
edukacja i wychowanie	3
ochrona zdrowia	3
pomoc społeczna i socjalna	3
ochrona środowiska	4
rynek pracy, aktywizacja zawodowa	3
animowanie działań wspólnot lokalnych	4
inne – zależy od potrzeb	3
brak odpowiedzi	5
RAZEM	34

Źródło: badania własne.

Sześć spośród wszystkich badanych jednostek samorządowych wskazało inne potencjalne obszary współpracy, wymieniając przede wszystkim animowanie działań wspólnot lokalnych i ochronę środowiska.

Firmom zewnętrznym w badanych jednostkach najczęściej zleca się działania promocyjne, sprzątanie, czyszczenie i odśnieżanie miasta, szkolenia, przygotowywanie materiałów promocyjnych. Swoje zadowolenie z tej współpracy przedstawiciele JST oceniają dobrze. Szanse powodzenia potencjalnej współpracy z PES ta grupa respondentów ocenia dość nisko (tylko cztery osoby podały taką ocenę), wskazując, że przede wszystkim przed podjęciem współpracy powinny być uregulowane i wyjaśnione następujące kwestie:

- uruchamianie nowych PES powinno następować w partnerstwie między JST i NGO,

- wykorzystanie klauzul społecznych,
- realne konsultacje publiczne z NGO i PES ,
- ogłoszenia o możliwych konkursach,
- publikacje nt. współpracy między sektorowej
- promocja dobrych praktyk ES, wzmocnianie lokalnych liderów,
- szkolenia, spotkania umożliwiające wymianę doświadczeń PES,
- realizacja wspólnych projektów - również inwestycyjnych,
- upowszechnianie dobrych praktyk, np. projektów realizowanych przez NGO i w partnerstwach z JST na rzecz ES.

Nieco inaczej wyglądają deklaracje ze strony JST już współpracujących z PES. W badaniu wzięło udział tylko 5 przedstawicieli takich jednostek. Było wśród nich 2 pracowników MOPS, 2 pracowników OHP oraz jeden ze starostwa powiatowego.

Wszystkie badane osoby deklarują, że ich jednostki już współpracują z PES. Wszystkie deklarują, że zamierzają taką współpracę kontynuować także w przyszłości. Tylko dwie osoby deklarują, że ich jednostka zlecała zadania publiczne podmiotom ekonomii społecznej, w tym jedna osoba deklaruje, że takie zadania były zlecane stosunkowo niedawno - w latach 2012-13. Cztery osoby deklarują, że ich instytucja obecnie wspomaga tego typu podmioty.

Tab. 5. Pomoc udzielana PES przez jednostki samorządu terytorialnego.

Pyt. 17. Jakiego rodzaju jest to pomoc?	N
podnoszenie kompetencji w zakresie obszaru działalności podmiotu	1
pomoc w pozyskiwaniu klientów	1
pomoc w uwiarygodnieniu podmiotu	1
pomoc w zakresie promowania podmiotu	3
wsparcie we współpracy z instytucjami	2
RAZEM	8

Źródło: badania własne.

Najczęściej jest to pomoc w zakresie promowania podmiotu (3 odpowiedzi) oraz wsparcie we współpracy z instytucjami (2 odpowiedzi).

Wszystkie osoby zadeklarowały, że samorząd spotyka się z JST podczas budowy strategii rozwoju, bądź planu pracy na przyszłość.

Podobnie jak w przypadku organizacji nie współpracujących z PES, tu także są problemy z komunikacją. Tylko jedna osoba stwierdziła, że ich jednostka posiada na stronie internetowej zakładkę poświęconą współpracy z przedsiębiorstwami społecznymi. Wymiana informacji odbywa się głównie za sprawą strony internetowej jednostki oraz specjalnie powołanej komórki do organizowania kontaktów z sektorem pozarządowym. Odbywają się też cykliczne spotkania przedstawicieli JST z PES.

Tab. 6. Informacje przekazywane PES przez jednostki samorządu terytorialnego.

Pyt. 21. Jakie informacje najczęściej przekazują Państwo organizacjom PES działającym na Państwa terenie?	N
o planowanych kierunkach działalności oraz zadaniach realizowanych przez organy administracji publicznej i organizacje pozarządowe,	2
o organizowanych szkoleniach podnoszących jakość pracy organizacji pozarządowych w sferze zadań publicznych, poszerzających umiejętności zarządzania organizacją,	2
o szkoleniach i publikacjach oferowanych przez inne podmioty dla organizacji pozarządowych,	2
inne	3
RAZEM	9

Źródło: badania własne.

Najczęściej przekazywane informacje dotyczą planowanych kierunków działalności i zadań realizowanych przez organy administracji publicznej i organizacje pozarządowe, ale także organizowanych szkoleń podnoszących jakość pracy organizacji pozarządowych w sferze zadań publicznych, poszerzających umiejętności zarządzania organizacją, jak również informacje o szkoleniach i publikacjach oferowanych przez inne podmioty dla organizacji pozarządowych.

Tab. 7. Usługi potencjalnie zlecane PES.

Pyt. 22. Które z usług Państwa instytucja mogłaby potencjalnie kupować od przedsiębiorców społecznych ?						
Usługa/produkt		zdecydowanie . tak	raczej tak	nie mam zdania	raczej nie	zdecydowanie. nie
1.	realizacja usług opiekuńczych nad osobami zależnymi		1			
2.	rehabilitacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych		1			
3.	działania na rzecz reintegracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym		1			
4.	usługi remontowo-budowlane	1				
5.	usługi komunalne					
6.	prace społecznie-użyteczne		1			
7.	prowadzenie noclegowni dla osób bezdomnych/usługi z zakresu pomocy społecznej				1	
8.	realizacja usług edukacyjnych na rzecz społeczności lokalnej	1	1			
9.	usługi biurowe				1	
10.	tworzenie witryn internetowych	1			1	
11.	usługi cateringowe	3			1	
12.	usługi przewozowe i turystyczne	1			1	
13.	materiały drukowane (ulotki, plakaty, katalogi)	1	1			
14.	wyroby rękodzielnicze		1		1	
RAZEM		8	7		6	

Źródło: badania własne.

W odpowiedziach na pytanie dotyczące możliwych usług i produktów, które PES mogłyby sprzedawać jednostkom samorządowym nieznacznie dominują usługi cateringowe, a także realizacja usług edukacyjnych na rzecz społeczności lokalnej oraz wykonywanie materiałów drukowanych, jak ulotki, plakaty i katalogi. Wysoko oceniane są możliwości współpracy także w innych obszarach, co przedstawia poniższa tabela.

Tab. 8. Potencjalne obszary współpracy z PES.

Pyt. 23. W jakich jeszcze obszarach mogliby Państwo współpracować z podmiotami ekonomii społecznej?	N
kultura i sztuka,	1
sport, turystyka i rekreacja,	1
edukacja i wychowanie,	3
ochrona zdrowia,	1
pomoc społeczna i socjalna,	2
ochrona środowiska,	1
rynek pracy, aktywizacja zawodowa,	4
animowanie działań wspólnot lokalnych	2
brak odpowiedzi	1
RAZEM	16

Źródło: badania własne.

Największe możliwości rozwoju współpracy istnieją w zakresie rynku pracy i aktywizacji zawodowej, w zakresie edukacji i wychowania, pomocy społecznej i socjalnej oraz w zakresie animowania działań wspólnot lokalnych.

Obecnie najczęściej zlecane firmom zewnętrznym prace to usługi remontowo-budowlane, catering, materiały promocyjne - ulotki, plakaty, artykuły i inne, usługi informatyczne, regranting. Jedna osoba deklaruje, że jej organizacja nie zleca takich usług, a trzy wstrzymały się od odpowiedzi. Dotychczasową współpracę z firmami zewnętrznymi trudno jest ocenić, ponieważ aż czterech przedstawicieli instytucji nie udzieliło odpowiedzi na ten temat. Nie sposób także prognozować rozwój współpracy z PES – zbyt mała jest ilość danych do analiz. W rozwoju takiej współpracy poważną przeszkodą może być, zdaniem przedstawicieli JST, brak zaufania w kwestii profesjonalizmu przedsiębiorstw społecznych oraz brak wiedzy i doświadczenia, co do szeroko rozumianych możliwości tych organizacji, jak też trudności formalno-prawne.

Poziom zadowolenia z relacji instytucji biorących udział w badaniu z przedsiębiorstwami społecznymi oceniony został jako dobry (średnia ocen 4,0 w skali od 1 do 5). Raczej widoczna jest też

aktywność podmiotów ekonomii społecznej w nawiązywaniu współpracy z JST (3 odpowiedzi pozytywne).

Tab. 8. Korzyści osiągane dzięki współpracy z podmiotami ekonomii społecznej

Pyt. 4. Jakie są główne korzyści osiągnięte dzięki współpracy Państwa instytucji z podmiotami ekonomii społecznej?	N
stworzyliśmy dzięki temu miejsca pracy	1
zbudowaliśmy lokalne partnerstwo	4
nasza administracja została odciążona	1
możemy liczyć na wsparcie PES przy definiowaniu problemów i poszukiwaniu rozwiązań	3
problemy społeczne są rozwiązywane efektywniej	2
RAZEM	11

Źródło: badania własne.

Najbardziej odczuwalne korzyści z dotychczasowej współpracy to zbudowanie lokalnego partnerstwa oraz możliwość uzyskania wsparcia PES przy definiowaniu problemów i poszukiwaniu rozwiązań. Natomiast wśród potencjalnych korzyści z kontynuacji współpracy wysoko oceniono także pomoc osobom potrzebującym wsparcia (5 odpowiedzi).

Usługi i produkty kupowane dotychczas przez te jednostki od PES to:

- realizacja usług opiekuńczych nad osobami zależnymi (1 odp.),
- działania na rzecz reintegracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym (1 odp.),
- prace społecznie-użyteczne (1 odp.),
- usługi z zakresu pomocy społecznej (1 odp.).

Zaznaczyć jednak należy, że dane te pochodzą tylko od dwóch respondentów.

W dotychczasowej współpracy JST z PES najbardziej ceniona jest realizacja celów społecznych.

Tab. 9. Obszary najbardziej cenione we współpracy z PES.

Pyt. 10. Co najbardziej cenią sobie Państwo w dotychczasowej współpracy?	N
dobry przepływ informacji	1
wspólne działanie, wspólne przedsięwzięcia	1
otwartość na współpracę	1
innowacyjność rozwiązań stosowanych przez przedsiębiorców społecznych	1
realizacja celów społecznych przez przedsiębiorców społecznych	3
brak odpowiedzi	2
RAZEM	9

Źródło: badania własne.

Pozafinansowe formy współpracy podejmowane przez JST i PES zostały przedstawione w poniższej tabeli:

Tab. 10. Formy współpracy merytorycznej samorządu z podmiotami ekonomii społecznej/organizacjami pozarządowymi.

Pyt. 11 Jakie formy współpracy merytorycznej (pozafinansowej) samorządu z podmiotami ekonomii społecznej/organizacjami pozarządowymi są stosowane w Państwa powiecie/gminie?	N
wzajemne informowanie się o planowanych kierunkach działalności przez organy administracji publicznej i organizacje,	1
konsultowanie projektów aktów normatywnych dotyczących sfery pożytku publicznego z radami pożytku publicznego,	1
tworzenie wspólnych zespołów doradczych i inicjatywnych, składających się z przedstawicieli sektora pozarządowego i administracji publicznej,	1
doradztwo i udzielanie organizacjom pomocy merytorycznej w przygotowaniu projektów i pisaniu wniosków,	2
zawieranie umów o wykonanie inicjatywy lokalnej na zasadach określonych w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,	2
zawieranie umów partnerstwa publiczno-prywatnego określonych w ustawie o partnerstwie publiczno-prywatnym,	1
zawieranie porozumień z organizacjami pozarządowymi dotyczących wspólnej realizacji zadań i	2

projektów,	
udzielanie informacji o istnieniu innych źródeł finansowania, zwłaszcza pochodzących z innych źródeł publicznych, sektora prywatnego, funduszy celowych i prywatnych fundacji,	2
opiniowanie wniosków o dotacje do innych instytucji lub organów administracji publicznej – udzielanie rekomendacji,	2
wspieranie akcji promującej przekazywanie 1% podatku dochodowego od osób fizycznych organizacjom pożytku publicznego,	1
organizacja wspólnych konferencji i seminariów,	2
wspólne rozpoznawanie potrzeb i wspólne planowanie działań służących zaspokojeniu tych potrzeb,	2
wzajemne wykorzystywanie wiedzy profesjonalistów pracujących w administracji publicznej i organizacjach,	2
prorowadzenie bazy danych o organizacjach pozarządowych realizujących zadania publiczne,	1
prorowadzenie punktów poradnictwa dla organizacji pozarządowych	1
prorowadzenie ośrodków wsparcia dla organizacji pozarządowych	1
udzielanie bezpłatnych porad prawnych dla organizacji pozarządowych,	1
działalność informacyjna w zakresie oferowanych przez inne podmioty szkoleń i publikacji dla organizacji pozarządowych,	2
popularyzacja działalności organizacji pozarządowych na stronach internetowych administracji publicznej,	1
RAZEM	28

Źródło: badania własne.

Obszarem najbardziej satysfakcjonującym w opinii badanych osób jest wspólne rozpoznawanie potrzeb i wspólne planowanie działań służących zaspokojeniu tych potrzeb oraz wzajemne wykorzystywanie wiedzy profesjonalistów pracujących w administracji publicznej i organizacjach. Wszystkie wymienione obszary zdaniem badanych przedstawicieli JST wymagają stałego wzmacniania.

Dwie najważniejsze formy współpracy z PES wskazywane przez przedstawicieli jednostek samorządu to wspólna realizacja projektów i pomoc merytoryczna, np. szkolenia, doradztwo (po 2 odpowiedzi).

Wśród ankietowanych podmiotów znalazło się także 11 przedsiębiorstw komunalnych. Jednak dotychczas żadne z nich nie współpracuje z podmiotami ekonomii społecznej, nie wspomaga ich w

żaden sposób i nie planują one podjęcia takiej współpracy w przyszłości. Nie istnieje wymiana informacji między tego rodzaju przedsiębiorstwami a sektorem ekonomii społecznej w powiecie. Usługi i produkty, które zdaniem przedstawicieli tych przedsiębiorstw potencjalnie mogłyby być kupowane od PES to usługi transportowe, usługi w zakresie robót ziemnych (koparki, ładowarki), usługi stolarskie, dekarские, spawalnicze, remontowe, usługi w zakresie wykonawstwa sieci wod.-kan. i co oraz materiały drukowane, takiej jak ulotki, plakaty, katalogi. Te obszary, które zdaniem przedsiębiorstw zdecydowanie nie mogą być zagospodarowane przez PES to zbiorowe zaopatrzenie w wodę, zbiorowe odprowadzanie i oczyszczanie ścieków oraz administrowanie cmentarzem komunalnym. Są to te obszary, które leżą obecnie w kompetencji lokalnych przedsiębiorstw komunalnych, a PES, które potencjalnie chciałyby zagospodarować tę przestrzeń, zostałyby potraktowane, jako konkurencja na rynku a nie partner do współpracy.

Inne obszary zdaniem przedsiębiorstw możliwe do zagospodarowania przez PES to edukacja i wychowanie oraz aktywizacja zawodowa (dane pochodzą tylko od 2 podmiotów). Usługi obecnie zlecane firmom zewnętrznym to usługi budowlane, analizy chemiczne, ochrona mienia, usługi techniczno-informatyczne, usługi transportowe, konserwacja i remonty urządzeń specjalistycznych oraz monitorowanie pracy tychże urządzeń. Poza usługami budowlanymi i ochroną mienia, są to specjalistyczne usługi, które na ogół nie są wykonywane przez przedsiębiorstwa społeczne. Przedsiębiorstwa komunalne nie prognozują rozwoju współpracy z PES.

2.3 Analiza indywidualnych wywiadów pogłębionych

Dodatkowe badania w formie wywiadów indywidualnych w powiecie bartoszyckim były zrealizowane 15.01.2014 r. Wzięli w nich udział: przedstawicielka Powiatowego Urzędu Pracy w Bartoszycach, przedstawicielka władz miasta oraz przedstawiciel jednej ze spółdzielni socjalnych. Wszystkie spotkania odbyły się w Powiatowym Urzędzie Pracy w Bartoszycach.

Przeprowadzone z respondentami w formie pogłębionej rozmowy badanie, miało na celu eksplorację wyznaczonych obszarów badawczych oraz dookreślenie obszarów działalności gospodarczej sektora prywatnego, w których mogłyby rozwijać się przedsiębiorstwa społeczne, a także

wytypowanie obszarów działalności związanych z realizacją usług publicznych, w których możliwe jest podejmowanie działalności gospodarczej przez podmioty ekonomii społecznej (PES).

Wywiady odbywały się indywidualnie, co pozwoliło uzyskać możliwie prawdziwe i wyczerpujące informacje. Ich podstawę stanowił dyspozycje do wywiadu IDI. Wszystkie rozmowy z respondentami miały charakter anonimowy.

Wszyscy badani byli w stanie wymienić podmioty ekonomii społecznej działające na ich terenie. Przede wszystkim wymieniana była Spółdzielnia Socjalna „Dobra Ekonomia”, która w ocenie rozmówców dobrze sobie radzi na lokalnym (i nie tylko) rynku i ma wiele zleceń, ponieważ podejmuje działania w bardzo szerokim zakresie i kładzie nacisk na innowacyjność. Wymieniano także Spółdzielnię Socjalną „Pasja”, „Magia smaku” oraz Stowarzyszenie Integracji Osób Niepełnosprawnych, które dobrze sobie radzi dzięki projektom unijnym. SION zawarło porozumienie z PUP, który finansuje im staże. Zamierzają też utworzyć zakład aktywizacji zawodowej. Aktywizacja osób niepełnosprawnych, także w sensie psychicznym, jest bardzo ważnym zadaniem zarówno JST, jak i organizacji III sektora.

Na pytanie o to, w jaki sposób postrzegane są PES przez instytucje, które reprezentowali rozmówcy, pojawiła się odpowiedź, że tego typu podmioty działają prężnie i są widoczne na lokalnym rynku. Wykonują prace społecznie użyteczne dofinansowywane przez PUP i MOPS. Widoczne jest jednak i to, że brakuje w nowopowstających organizacjach liderów, którzy oddaliby się całkowicie tej pracy. Problemy personalne są najpoważniejszymi w zakresie powstawania i rozwoju PES. Ludzie na ogół boją się odpowiedzialności, często też spółdzielnie rozpadają się na wczesnych etapach funkcjonowania z powodu konfliktów interpersonalnych.

Rozmówcy wskazywali, że nie istnieje współpraca między PES a lokalnym biznesem. Jedna z rozmówczyń wprost skwitowała: *Nie spotkałam się z pracodawcą, który chciałby nawiązać taką współpracę (cyt.)* Przyczyną takiego stanu rzeczy jest generalnie brak wiedzy pracodawców na temat PES. Zbyt mała jest promocja. Każdy skupia się na zysku, a nie na działaniach na rzecz społeczności lokalnej.

Przedstawicielka PUP wskazała, że niezwykle trudno jest znaleźć płaszczyzny współpracy między jej instytucją a PES, ponieważ PUP nie zleca zadań żadnym podmiotom zewnętrznym. Może w przyszłości będzie taka możliwość – gdy powstaną agencje zatrudnienia. Dodała też, że firmom komunalnym także zapisy ustawowe nie pozwalają zlecać usług PES. PUP jest zapraszany jako partner w działaniach III

sektora, ale na ogół nie wychodzi nigdy z własną inicjatywą. W jego działalności dominuje udzielanie wsparcia finansowego i doradczego.

Warunki, jakie powinny spełniać przedsiębiorstwa społeczne, aby stać się partnerem dla samorządu w realizacji zadań lokalnych to przede wszystkim doświadczenie, wiarygodność i odpowiedzialni liderzy. Stawki też są ważne. Dobrze, żeby spółdzielnia kojarzyła się z możliwością negocjacji cen i elastycznością oraz żeby wzbudzała zaufanie. Jedna z rozmówczyń stwierdziła, że: *trudno znaleźć takie obszary (współpracy – przyp. aut.), więc też trudno mówić o warunkach (współpracy – przyp. aut.)*(cyt.). Ważna uwaga dotyczyła tego, że gmina może pełnić rolę pośrednika między PES, samorządem i lokalną społecznością oraz może świadczyć pomoc w formie bezpłatnych punktów doradztwa, wyposażonych w podstawowe urządzenia biurowe i internet. Samorząd może także prowadzić bazę informacji on-line.

Informacje o PES docierają do JST przez Zespół ds. Ekonomii Społecznej. PUP realizuje zadanie informowania klientów o spółdzielniach socjalnych oraz o możliwościach uzyskania wsparcia na założenie tego typu podmiotu. Bezrobotny zamierzający założyć lub przystąpić do spółdzielni socjalnej może złożyć do starosty właściwego ze względu na miejsce zamieszkania lub pobytu albo ze względu na siedzibę spółdzielni socjalnej, wniosek o przyznanie jednorazowo ze środków z Funduszu Pracy dotacji na założenie lub przystąpienie do spółdzielni socjalnej, w tym na pokrycie kosztów pomocy prawnej, konsultacji i doradztwa związanych z podjęciem tej działalności. Maksymalna wysokość dotacji to czterokrotność przeciętnego wynagrodzenia dla jednego członka założyciela spółdzielni oraz trzykrotność przeciętnego wynagrodzenia dla jednego członka przystępującego do istniejącej już spółdzielni. Przyznane środki stanowią pomoc de minimis²⁴. Jest niewiele osób, które starają się o te fundusze, niewiele osób pyta o taką możliwość w PUP. Urzędy pracy nie uczestniczą w diagnozie potrzeb lokalnych – tego rodzaju konsultacje nie są praktykowane.

Z docierających do osób badanych informacji wynika, że z punktu widzenia mieszkańców jest za mało promocji. Są oczywiście informacje na stronach www oraz w lokalnych mediach. IPS robi szkolenia i ogłasza to publicznie, ale mieszkańcy *uważają może, że to nie dla nich* (cyt.). Brakuje zintegrowanych działań promocyjnych. Ważny jest sposób informowania – istnieje potrzeba wykonania badań marketingowych w tym zakresie oraz przeprowadzenie szkoleń z zakresu PR. Sformułowania obecnie

²⁴ www.olsztyn.mup.gov.pl (dostęp: 14.02.2013).

pojawiające się w informacjach o PES nie zawsze są zrozumiałe i trafne. Trzeba stworzyć informatory. Nie wszyscy są zorientowani w możliwościach tworzenia PES – świadczy o tym liczba próśb o pomoc kierowanych do urzędu miasta. Nie wykorzystuje się potencjału kościołów i parafii. Są to źródła informacji dla wielu mieszkańców powiatu. Można by utworzyć punkty informacyjne o PES przy kościołach. Kościół swoim autorytetem uwiarygodnia tego typu działania. Konieczna jest także współpraca MOPS i PUP przy tworzeniu spółdzielni socjalnych.

Przedsiębiorstwa społeczne mogłyby podejmować na zlecenie JST zadania związane z produkcją ulotek lub gadżetów reklamowych – mogłyby w tym celu powstać spółdzielnia poligraficzna. Inne możliwe obszary działań to utrzymanie czystości miasta, dbanie o porządek, wszelkie prace na obrzeżach usług komunalnych. Urząd Miasta, jako osoba prawna we współpracy z powiatem mógłby powołać taką spółdzielnię. Prace rozbiórkowe także wchodzą w zakres prac możliwych do zlecenia PES.

Innym pomysłem jest założenie i prowadzenie schroniska dla zwierząt. Obecnie odpowiadają za to gminy. Miasto Bartoszyce prowadzi obecnie rozmowy ze stowarzyszeniem ochrony zwierząt, aby utworzyć taką spółdzielnię. Około 100 tys. złotych rocznie gmina wydaje na bezdomne zwierzęta. Te koszty mogłyby się zmniejszyć, gdyby tych prac podjęła się spółdzielnia socjalna.

Przewidywane trudności, jakie mogą się pojawić przy podejmowaniu współpracy między lokalnym biznesem, JST a PES skoncentrowane są wokół trzech zagadnień:

- 1) przeszkody instytucjonalne - biznes i PES są raczej dla siebie nawzajem konkurencją niż współpracującymi podmiotami. *Każdy stara się walczyć o siebie (cyt.)* Zasada konkurencyjności stanowi przeszkodę we współpracy. Istnieje też szereg ograniczeń ze strony samorządu, np. tylko niektóre rodzaje działalności są wspierane. Nie bada się potrzeb lokalnej społeczności. Powstające spółdzielnie wybierają obszar działania raczej intuicyjnie. Barię stanowi też obecny system pomocy społecznej – 1/3 wydatków gminy to te związane z ośrodkami pomocy społecznej. W przeciwieństwie do rozwiązań ekonomii społecznej są to bierne formy wspomagania osób wykluczonych – mniej skuteczne, ale wygodniejsze z perspektywy beneficjentów.
- 2) przeszkody prawne - przeszkodą jest ustawa o zamówieniach publicznych. Za mało jest działań informacyjnych i szkoleń dla samorządów z zakresu zamówień publicznych. Samorządowcy się obawiają, *nie wiedzą co im wolno, a czego nie (cyt.)*.

- 3) przeszkody kadrowe – wspomniany wcześniej brak lokalnych liderów, niski poziom kapitału społecznego.

Nisze wskazywane przez rozmówców podczas wywiadów to:

- 1) Prowadzenie schroniska dla zwierząt w partnerstwie z gminą.
- 2) Usługi poligraficzne
- 3) Utrzymanie czystości miasta
- 4) Prace rozbiórkowe
- 5) Zawody ginące, zwłaszcza na wsi.
- 6) Turystyka, zwłaszcza zorientowana na współpracę z Obwodem Kaliningradzkim oraz żegluga na Łynie.
- 7) Meblarstwo
- 8) Mleczarstwo
- 9) Ochrona środowiska

Wnioski i rekomendacje

Przeprowadzone badania diagnostyczne uzasadniają konieczność opracowania wniosków i rekomendacji zawierających pewne elementy działań, które są wzajemnie ze sobą powiązane i zależne.

Wniosek 1

W powiecie wciąż brakuje działań promujących powstawanie nowych PES i zachęcających do podjęcia takiej działalności. Polityka informacyjna JST na rzecz PES jest prowadzona w ograniczonym zakresie. Za mało jest w JST informacji na temat działań podejmowanych przez PES, które byłyby powszechnie dostępne dla mieszkańców danej gminy lub powiatu w siedzibach urzędów. W urzędach brakuje także informacji o możliwościach działania, które stwarza sektor ekonomii społecznej. Tę istotną lukę częściowo wypełnia jednak Inkubator Przedsiębiorczości Społecznej. Brakuje jednak zintegrowanych, przemysłanych działań promocyjnych realizowanych w także na terenie jednostek samorządu terytorialnego.

Sfomułowania obecnie pojawiające się w informacjach o PES nie zawsze są zrozumiałe i trafne. Często zniechęcają potencjalnych założycieli PES. Oferty kierowane do potencjalnych spółdzielców nie wydają się atrakcyjne – ukazują za mało korzyści z takich działań, a jednocześnie kładą nacisk na wielość obowiązków i formalności, których należy dopełnić, aby utworzyć PES. To odstrasza zainteresowanych.

Rekomendacja 1

W promocji PES powinny aktywnie uczestniczyć jednostki samorządu terytorialnego. Należy lepiej wykorzystać potencjał szeroko dostępnego kanału komunikacji, jakim jest internet. Konieczna jest stała i usystematyzowana wymiana informacji między sektorami JST, PES i biznesem. Respondenci wskazywali, że szczególne możliwości działania i znacznie większe prawdopodobieństwo przetrwania mają PES uruchamiane przez osoby prawne. Powinny one powstawać w ścisłej współpracy i partnerstwie między JST i NGO. Jednakże pełne wsparcie informacyjne powinny otrzymywać także osoby fizyczne planujące założenie PES.

Obszar, który wymaga stałego wzmocnienia to popularyzacja działalności organizacji pozarządowych na stronach internetowych administracji publicznej. Potencjalni spółdzielcy socjalni muszą mieć dostęp do pełnej informacji z zakresu ekonomii społecznej i tworzonych przez nią możliwości. Jednostki

samorządu terytorialnego i podległe im organy powinny umieszczać materiały z tego zakresu na swoich stronach internetowych lub stosować ogłoszenia w formie plakatów oraz ulotek. Zainteresowani podjęciem działalności w zakresie przedsiębiorczości społecznej uzyskaliby szczegółowe dane na temat lokalnych przedsięwzięć dot. ekonomii społecznej w toku rozmowy z przeszkoloną w tym zakresie kadrą ośrodka pomocy społecznej. Takie rozwiązanie służyłoby także postrzeganiu ośrodków pomocy społecznej, jako jednostek bezpośrednio związanych z realizacją tego typu zadań. Klient zyskiwałby poczucie spójności i ciągłości podejmowanych działań.

Ważny jest także sposób informowania – istnieje potrzeba wykonania badań marketingowych w tym zakresie oraz przeprowadzenie szkoleń z zakresu PR. W oparciu o wyniki tych badań trzeba skonstruować czytelne, przejrzyste i zrozumiałe dla wszystkich informatory. Nie wykorzystuje się też obecnie potencjału kościołów i parafii. Są to źródła informacji dla wielu mieszkańców powiatu. Można by utworzyć punkty informacyjne o PES przy kościołach. Kościół swoim autorytetem uwiarygodnia tego typu działania. Konieczna jest także ścisła współpraca MOPS i PUP przy tworzeniu spółdzielni socjalnych, polegająca na wzajemnym uzupełnianiu się w wykonywaniu funkcji informacyjnej wobec swoich klientów.

Wniosek 2

Z przeprowadzonych badań wynika, że nie stosuje się klauzuli społecznej. Urzędnicy mają świadomość istnienia klauzul społecznych, jednak nie korzystają z tej możliwości. W badanym powiecie nie są prowadzone działania informacyjno-edukacyjne nt. korzyści i zasad stosowania klauzuli społecznej oraz przekazywania zadań użyteczności publicznej do realizacji PES wśród jednostek samorządu terytorialnego oraz przedsiębiorców lokalnych.

Rekomendacja 2

Należy w praktyce stosować klauzule społeczne. Ważne, aby wszystkie klauzule były przejrzyste i nie dyskryminowały oferentów. Działalności przedsiębiorstw społecznych towarzyszy realizacja celów społecznych. W rezultacie wprowadzenie klauzul społecznych zwiększa szansę na zdobycie kontraktu przez przedsiębiorstwa społeczne. Warto zaproponować szkolenia i doradztwo dla przedstawicieli JST odpowiedzialnych za zamówienia publiczne, mające na celu przezwyciężenie ich obaw i oporu przed stosowaniem klauzul. Należy tworzyć katalog dobrych praktyk z zakresu zlecania zadań publicznych

podmiotom ekonomii społecznej, ze szczególnym uwzględnieniem stosowania klauzul społecznych oraz przekazywania zadań publicznych do realizacji PES.

Wniosek 3

Większość JST współpracuje w niewielkim zakresie z podmiotami ekonomii społecznej. Brakuje promocji przedsiębiorczości społecznej wraz w oparciu o koncepcję partnerstwa publiczno-społecznego.

Rekomendacja 3

Należy bardziej skoncentrować uwagę na zwiększeniu intensywności i efektywności współpracy JST z PES. Mogą mu sprzyjać takie działania jak opracowanie i upowszechnienie przykładów współpracy JST z PES, zorganizowanie konkursu dla JST najlepiej współpracujących z PES; upowszechnianie informacji o współpracy JST z PES. Takie działania powinny zwracać uwagę na wymierne korzyści, jakie JST mogą wynieść z konkretnych form współpracy z PES.

Niezwykle potrzebne są realne konsultacje publiczne z udziałem NGO i PES. Pomocne byłoby też wydzielenie na stronach www jednostek samorządu terytorialnego specjalnych zakładek z ogłoszeniami dla PES, np. o możliwych konkursach. Warto byłoby wydawać publikacje nt. współpracy międzysektorowej. Jest to jedna z możliwych form promocji i upowszechniania dobrych praktyk ES, np. projektów realizowanych przez NGO w partnerstwach z JST na rzecz ES. Należałoby zaangażować lokalne PES w realizację wspólnych projektów - również inwestycyjnych, Rekomendowanym rozwiązaniem są też szkolenia i spotkania umożliwiające wymianę doświadczeń PES.

Wniosek 4

W PES ogromną rolę odgrywa czynnik ludzki. Problemy personalne są najpoważniejszymi w zakresie powstawania i rozwoju tego typu organizacji. Ludzie na ogół boją się odpowiedzialności, często też spółdzielnie rozpadają się na wczesnych etapach funkcjonowania z powodu konfliktów interpersonalnych. W takich warunkach wiele zależy od lidera. W środowisku lokalnym brakuje liderów, którzy byliby odpowiednio przygotowani merytorycznie do posługiwania się narzędziami biznesowymi przy realizacji zadań społecznych. Taka osoba powinna posiadać kompetencje społeczne, umiejętności zarządzania ludźmi (znajomość procesów grupowych, techniki perswazji, udzielanie informacji zwrotnych) oraz podejmowania decyzji w sytuacji ryzyka biznesowego.

Rekomendacja 4

Należy opracowywać i wdrażać projekty identyfikacji liderów i animatorów w społecznościach lokalnych (w poszczególnych gminach). Liderem powinna być osoba godna zaufania, z referencjami, o dużej inteligencji emocjonalnej i umiejętności organizowania pracy zespołu. Przydatne byłby w tej sytuacji wszelkie szkolenia z zakresu umiejętności psychospołecznych i zarządzania zasobami ludzkimi, ukierunkowane na poznawanie i stosowanie konkretnych narzędzi oddziaływania na ludzi. Pomysłem wartym rozważenia jest utworzenie szkoły lub akademii liderów PES. Konieczne są też szkolenia i usługi doradcze ukierunkowane na wyposażanie uczestników w narzędzia skutecznego radzenia sobie z problemami mogącymi pojawić się podczas współpracy.

Wniosek 5

Samorządy wykazują się zbyt małą aktywnością w działaniach na rzecz rozwoju ekonomii społecznej. Na poziomie deklaracyjnym istnieje świadomość korzyści z istnienia PES, jednak nie przekłada się to na praktykę.

Rekomendacja 5

Samorząd na szczeblu miejskim bądź gminnym może wspierać Inkubator Przedsiębiorczości Społecznej w pełnieniu roli pośrednika między PES, samorządem i lokalną społecznością. IPS z kolei powinien świadczyć szeroko rozumianą pomoc w formie bezpłatnych punktów doradztwa, wyposażonych w podstawowe urządzenia biurowe i internet. IPS może także prowadzić rzetelną bazę informacji on-line.

ZIDENTYFIKOWANE NISZE RYNKOWE DLA PES W POWIECIE BARTOSZYCKIM:

Na podstawie przeprowadzonych badań – wszystkich trzech części – wyłoniono nisze rynkowe.

Najczęściej wskazywane nisze to:

- 1) Utrzymanie zieleni miejskiej, prace porządkowe przy lokalnej infrastrukturze, utrzymanie czystości miasta, dbanie o porządek, wszelkie prace na obrzeżach usług komunalnych prowadzone na zlecenie osób prywatnych lub wspólnot/spółdzielni mieszkaniowych, jak też w ramach usług zleczanych przez samorząd (przede wszystkim PUP);
- 2) Prowadzenie schroniska dla zwierząt – we współpracy z lokalnym samorządem.
- 3) Usługi opiekuńcze nad osobami zależnymi (osoby starsze, chore, dzieci), które mogą być realizowane zarówno na zlecenie osób prywatnych, jak i w ramach usług zleczanych przez OPS;
- 4) Usługi cateringowe - w praktyce usługi cateringowe mogłyby być nabywane przez klientów indywidualnych, bądź też samorząd lokalny przy różnego rodzaju okazjach, np. w czasie spotkań z kontrahentami, w czasie spotkań pracowników np. w ramach wigilii pracowniczej, czy też imprez integracyjnych, w czasie delegacji pracowników itp.
- 5) Zlecane przez JST remonty mieszkań socjalnych, komunalnych, adaptacja pomieszczeń, rozbiórki. W ramach zagospodarowania przestrzeni tego typu podmioty mogą stawiać obiekty małej architektury, naprawiać nawierzchnie, ogrodzenia. Usługi powinny przybierać charakter kompleksowy - w zakres prac remontowych powinny wchodzić również prace hydrauliczne, elektryczne, dekarские, układanie glazury i terakoty, tzw. biały montaż itp. Usługi remontowo-budowlane w szerokim zakresie: wznoszenia budynków mieszkalnych i niemieszkalnych, przeprowadzania remontów i rozbudowy budynków, adaptacji pomieszczeń, rozbiórki. Zakres usług może obejmować też prace renowacyjne – dotyczy to jednak tylko wyspecjalizowanych PES. W ramach zagospodarowania przestrzeni tego typu podmioty mogą stawiać obiekty małej architektury, naprawiać nawierzchnie, ogrodzenia. Usługi powinny przybierać charakter kompleksowy - w zakres prac remontowo - budowlanych wchodzić mogą również prace hydrauliczne, elektryczne, dekarские, układanie glazury i terakoty, tzw. biały montaż.
- 6) Wytwarzanie materiałów drukowanych, czyli druk cyfrowy katalogów, folderów, ulotek, broszur, papieru firmowego, plakatów, kalendarzy, wizytówek, naklejek (poligrafia). Może być to

realizowane za zlecenie firm prywatnych, jak też w ramach zamówień publicznych przez urzędy.

Często wskazywane nisze:

- 1) Ochrona obiektów, tj. biur, rezydencji, domów, mieszkań, placów budowy, moteli, hoteli oraz sklepów, głównie na zlecenie osób prywatnych i firm.
- 2) Usługi transportowe obejmujące przewóz rzeczy i osób oraz wynajem autokarów, busów i minibusów. W tym mieści się również pomoc przy przeprowadzkach. PES świadczące usługi w tym zakresie mogą wyróżnić się przystępną ceną, jak też profesjonalną obsługą, zatrudniając wykwalifikowanych, kulturalnych kierowców.
- 3) Usługi w zakresie robót ziemnych (koparki, ładowarki) – wypożyczanie sprzętu i obsługujących go pracowników na zlecenie firm, osób prywatnych, jak też jednostek samorządu terytorialnego przy zlecanych pracach budowlanych.
- 4) Usługi stolarskie - kompleksowe wyposażenie mieszkań/domów/biur - od parkietów/podłóg poprzez schody, kuchnie, drzwi oraz meble do poszczególnych pomieszczeń. Zlecenia mogą pochodzić zarówno od klientów indywidualnych, jak i biznesowych, czy JST.
- 5) Usługi dekarские - wszystko, co jest potrzebne do budowy dachów – od profesjonalnego wykonawstwa po materiały; wykonywanie więźb, pokryć dachowych (bez względu na rodzaj pokrycia), ocieplanie poddaszy. PES działające w tym zakresie mogą konkurować jakością wykonania prac, zatrudniając wykwalifikowanych pracowników, posiadających wymagane kwalifikacje, uprawnienia i długoletnie doświadczenie w wykonywaniu dachów.
- 6) Usługi spawalnicze - wykonywanie połączeń spawanych pachwinowych, doczołowych blach oraz rur o niewielkich gabarytach o szerokim zakresie spawanych materiałów, wykonywane bezpośrednio u klienta. Usługi takie mogą być zlecane przez klientów indywidualnych, jak też przez firmy.
- 7) Turystyka, zwłaszcza zorientowana na współpracę z Obwodem Kaliningradzkim oraz żegluga na Łynie – usługi związane z zapewnieniem noclegów, wyżywienia, przewozów, organizacją imprez tematycznych, zapewnieniem usług przewodnickich, tworzeniem bazy ofert podmiotów realizujących tego typu usługi.

Najrzadziej wskazywane nisze:

- 1) Usługi edukacyjne na rzecz społeczności lokalnej, dotyczące kształtowania postaw prospołęcznych i przedsiębiorczych, przybliżających funkcjonowanie PES i ich rolę w przeciwdziałaniu marginalizacji i wykluczeniu społecznemu. Mogą to być także zajęcia związane z kultywowaniem historii i tradycji regionu, tj. różnego rodzaju warsztaty – rękodzielnicze, kulinarne, garncarskie.
- 2) Kultywowanie zawodów ginących, zwłaszcza na wsi – prowadzenie różnego rodzaju warsztatów i pokazów rękodzielniczych, kulinarnych, garncarskich.
- 3) Mleczarstwo – wytwarzanie tradycyjnymi sposobami lokalnych wyrobów mleczarskich najwyższej jakości, o tradycyjnym smaku z mleka od lokalnych rolników; atutem może być bardzo wysoka jakość produktów oraz ich lokalny charakter. Oferowanymi produktami mogą być sery twarogowe, sery dojrzewające, mleko, masło, maślanka, śmietana, galanteria mleczarska oraz inne produkty mleczne.
- 4) Ochrona środowiska – świadczenie usług takich, jak bieżnikowanie opon, przetwarzanie odpadów, sprzedaż hurtowa odpadów i złomu, odprowadzanie i oczyszczanie ścieków (ekologiczne małe oczyszczalnie), gospodarowanie odpadami.
- 5) Usługi w zakresie wykonawstwa sieci wod.-kan. i co – wykonywanie sieci i przyłączy wodno-kanalizacyjnych oraz sieci i przyłączy ciepłowniczych na zlecenie przedsiębiorstw komunalnych

Największe bariery w obszarze współpracy podmiotów ekonomii społecznej i jednostek samorządu terytorialnego w powiecie bartoszyckim:

- 1) Brak zaplecza „okołobiznesowego” dla PES – księgowość, ubezpieczenia itp. Brak specjalistów ds. księgowości dla podmiotów III sektora. Prowadzenie takiej księgowości różni się nieco od standardowych procedur. Ponadto nowopowstających organizacji nie stać zazwyczaj na systematyczne opłacanie takich usług. Dotyczy to również spółdzielni socjalnych.
- 2) Brak zaufania w kwestii profesjonalizmu przedsiębiorstw społecznych oraz brak wiedzy i doświadczenia co do szeroko rozumianych możliwości tych organizacji. Zarówno mieszkańcy powiatu, jak i przedstawiciele JST nie mają zaufania do PES, gdyż z założenia są one tworzone przez osoby z grup ryzyka, dlatego niezmiernie ważna jest rola lidera takiej organizacji – musi być

- to osoba godna zaufania, z pozytywnymi wcześniejszymi referencjami, najlepiej z dużym doświadczeniem.
- 3) Trudności formalno-prawne i przeszkody instytucjonalne - biznes i PES są raczej dla siebie nawzajem konkurencją niż współpracującymi podmiotami. Zasada konkurencyjności stanowi przeszkodę we współpracy. Istnieje też szereg ograniczeń ze strony samorządu, np. tylko niektóre rodzaje działalności są wspierane.
 - 4) Brakuje profesjonalnych badań potrzeb lokalnej społeczności. Powstające spółdzielnie wybierają obszar działania raczej intuicyjnie. Korzystne byłoby też badanie preferencji i predyspozycji zawodowych potencjalnych spółdzielców.
 - 5) Barierej stanowi obecny system pomocy społecznej – 1/3 wydatków gminy to te związane z ośrodkami pomocy społecznej. Są to bierne, a tym samym „łatwe” formy wspomagania osób wykluczonych, zniechęcające do podejmowania aktywności w kierunku zakładania PES.
 - 6) Przeszkodą jest ustawa o zamówieniach publicznych. Nie stosuje się klauzuli społecznej. Za mało jest działań informacyjnych i szkoleń dla samorządów z zakresu zamówień publicznych i klauzul społecznych.
 - 7) Przeszkody kadrowe - brak lokalnych liderów, niski poziom kapitału społecznego. W powiecie brakuje ludzi, którzy mają predyspozycje i kompetencje do kierowania innymi ludźmi. Brakuje liderów, którzy gotowi byłiby wziąć na siebie odpowiedzialność za nowopowstały podmiot i tworzących go pracowników. Bez osoby koordynującej działania i określającej cele rozwoju organizacji, nie jest możliwe rozpoczęcie tego typu działalności. Ponadto częstą bolączką nowopowstałych PES są wewnętrzne konflikty interpersonalne, które prowadzą nawet do rozpadu takiego podmiotu.

Bibliografia

- Altkorn J., Kramer T., (red.), *Leksykon marketingu*, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Warszawa 1998, s. 165.
- Badanie obszarów działalności gospodarczej (branż) dostępnych i atrakcyjnych dla podmiotów ekonomii społecznej w województwie wielkopolskim. Raport końcowy. Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej w Poznaniu, Wielkopolskie Centrum Ekonomii Solidarności ROPS.I.4320/7/8/2011. Grudzień 2011.
- Bereza J., *Przedsiębiorczość społeczna w procesach rozwoju lokalnego i regionalnego*, [w:] Wspieranie ekonomii społecznej, red. J. Hausner, Wyd. Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie i Małopolska Szkoła Administracji Publicznej, Kraków 2008.
- ekonomii społecznej, red. J. Hausner, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Kraków 2008.
- Frątczak P., *Możliwe obszary ekspansji podmiotów ekonomii społecznej – propozycje rekomendacji, Przedsiębiorstwo ekonomii społecznej z sukcesem – projekt promocji dobrych praktyk*. Projekt współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.
- Grewiński M., Wronka M., *Gospodarka społeczna w UE i w Polsce – między przedsiębiorczością społeczną a CSR*, [w:] Przedsiębiorczość w Polsce – bariery i perspektywy rozwoju, red. A. Frączkiewicz-Wronka, M. Grewiński, WSP-TWP, Warszawa 2012.
- Jelonek M., *Teorie socjologiczne a ekonomia społeczna*; [w:] Wokół ekonomii społecznej, red. M. Frączek, J. Hausner, S. Mazur, Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie, Kraków 2012.
- Kaszyński H., *Ekonomia społeczna i praca socjalna. Razem czy osobno?*, [w:] Ekonomia społeczna. Perspektywa rynku pracy i pomocy społecznej, red. J. Staręga-Piasek, Instytut Rozwoju Służb Społecznych. Warszawa 2007.
- Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej. Projekt. Warszawa 2012.
- Leszkiewicz A., *Miejsce przedsiębiorstw społecznych w strategiach rozwoju gospodarczego*, [w:] Wspieranie
- Leś E., *Nowa ekonomia społeczna*, „Trzeci Sektor” nr 2/ 2005.
- Łojko M., *Corporate social responsibility of social economy entities in Poland*, [w:] Corporate social (ir) responsibility, ed. Agata Lulewicz-Sas, Białystok University of Technology, Białystok, 2013.

- Pilarczyk B., Mruk H., (red.), *Kompendium wiedzy o marketingu*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006.
- Program wspierania przedsiębiorczości w powiecie bartoszyckim na 2013 (projekt), Bartoszyce 2012.
- Raport otwarcia - analiza podmiotów i systemu wsparcia ekonomii społecznej w powiecie bartoszyckim, Bartoszyce 2013.
- Strategia niszy rynkowej jako specyficzny element potencjału rozwojowego mikroprzedsiębiorstw. Raport końcowy. Opracowanie w ramach projektu systemowego PARP „Proces inwestycyjny i strategię przedsiębiorstw w czasach kryzysu” – poddziałanie 2.1.3 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki – współfinansowanego przez Unię Europejską w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. PARP, Warszawa 2010.

Wykorzystane strony internetowe

- <http://www.gizycko.pup.gov.pl/62,stopa-bezrobocia.html>
- <http://www.terazbiznes.pl/news/1354/nisze-rynkowe-czym-sa-i-jak-je-znalezc> [plik pobrano: 11.03.2014]
- <http://asbiznesu.pl/kwartalnik/publikacje-z-kwartalnika/temat-numeru/732-od-rywalizacji-do-wspolpracy> [plik pobrano: 12.03.2014]
- https://wrota.warmia.mazury.pl/powiat_bartoszycki/20130214643/Wydarzenia/Wydarzenia/Inkubator-Przedsiębiorczości-Społecznej-w-Bartoszykach.html [dostęp 19.03.2014].

ANEKS METODOLOGICZNY

Załącznik 1

KWESTIONARIUSZ ANKIETY

skierowany do przedstawicieli jednostek organizacyjnych samorządu terytorialnego powiatu bartoszyckiego

Szanowna Pani/Szanowny Panie,

Elbląskie Stowarzyszenie Wspierania Inicjatyw Pozarządowych w ramach realizowanego projektu przeprowadza badanie nisz rynkowych dla podmiotów ekonomii społecznej w powiatach: lidzbarskim i bartoszyckim.

Badania są anonimowe, a wyniki zostaną wykorzystane w celach niekomercyjnych. Państwa udział w prowadzonych badaniach jest dla nas niezwykle cenny. Odpowiedzi pomogą nam zidentyfikować nisze rynku jednostek samorządu lokalnego, w których PES mogłyby prowadzić działalność gospodarczą²⁵.

Nazwa jednostki samorządu terytorialnego

1. Czy Pani/Pana instytucja współpracuje z przedsiębiorstwami społecznymi²⁶?

- a) tak
- b) nie

Jeśli nie, to proszę przejść do pytania nr 5.

2. Proszę określić na skali poziom zadowolenia z relacji Państwa instytucji z przedsiębiorstwami społecznymi (5 - najwyższy poziom satysfakcji, 1 – najniższy)

1 2 3 4 5

3. Czy odczuwalna jest aktywność podmiotów ekonomii społecznej w dążeniu do współpracy z samorządem lokalnym?

- a) tak
- b) nie
- c) trudno powiedzieć

²⁵ Badanie ma na celu zidentyfikowanie nisz (rozumianych, jako nisze rynku jednostek samorządu lokalnego), w których PES mogłyby prowadzić działalność gospodarczą. W związku z tym celem badania jest wytypowanie obszarów działalności jednostek samorządu terytorialnego związanych z realizacją usług publicznych, które mogłyby być zlecane podmiotom ekonomii społecznej (PES) w formie wykonania usług/produktów.

²⁶ Przedsiębiorstwa społeczne – podmioty, które prowadząc działalność gospodarczą (np. świadcząc usługi, wytwarzając produkty) angażują osoby zagrożone wykluczeniem społecznym (np. osoby bezrobotne, niepełnosprawne, wychodzące z ubóstwa czy bezdomności itp.) w celu ich reintegracji zawodowej i społecznej. Przykładem przedsiębiorstw społecznych są spółdzielnie socjalne, stowarzyszenia czy fundacje prowadzące działalność gospodarczą, centra integracji społecznej.

- 4. Jakie są główne korzyści osiągnięte dzięki współpracy Państwa instytucji z podmiotami ekonomii społecznej?** (można udzielić więcej niż jednej odpowiedzi)
- a) stworzyliśmy dzięki temu miejsca pracy
 - b) zbudowaliśmy lokalne partnerstwo
 - c) nasza administracja została odciążona,
 - d) możemy liczyć na wsparcie PES przy definiowaniu problemów i poszukiwaniu rozwiązań,
 - e) problemy społeczne są rozwiązywane efektywniej,
 - f) nie osiągnęliśmy żadnych korzyści
 - g) inne – jakie?.....
- 5. Czy planują Państwo korzystanie z pomocy tego typu instytucji w przyszłości?**
- a) tak (proszę przejść do pytania nr 6)
 - b) nie (proszę przejść do pytania nr 7)
 - c) nie wiem (proszę przejść do pytania nr 8)
- 6. Jeśli tak, to jakich korzyści się Państwo spodziewają zlecając wykonanie usług/produktów przedsiębiorcom społecznym?**
- a) będziemy w ten sposób pomagać osobom potrzebującym wsparcia
 - b) liczymy, że stworzymy dzięki temu nowe miejsca pracy
 - c) chcielibyśmy zbudować lokalne partnerstwo
 - d) liczymy, że nasza administracja zostanie odciążona,
 - e) chcielibyśmy móc liczyć na wsparcie PES przy definiowaniu problemów i poszukiwaniu rozwiązań,
 - f) chcielibyśmy, aby problemy społeczne były rozwiązywane efektywniej,
 - g) nie spodziewamy się żadnych korzyści
 - h) inne – jakie?.....
- 7. Jeśli nie, to dlaczego nie planują Państwo korzystania z usług lub produktów przedsiębiorstw społecznych ?** (można udzielić więcej niż jedną odpowiedź)
- a) nie ma takiej potrzeby,
 - b) nie spodziewamy się żadnych korzyści z tytułu tej współpracy,
 - c) nie ma w najbliższej okolicy podmiotów świadczących tego typu usługi,
 - d) podmioty świadczące tego typu usługi są za daleko,
 - e) zbyt mało wiemy o funkcjonowaniu podmiotów ekonomii społecznej,
 - f) inne - jakie?.....
- 8. Czy Państwa jednostka samorządu terytorialnego w 2012-2013 roku zlecała usługi przedsiębiorcom społecznym działającym na Państwa terenie lub kupowała ich produkty?**
- a) tak (proszę przejść do pytania nr 9)
 - b) nie (proszę przejść do pytania nr 15)
- 9. Jeśli tak, to jakie zlecano usługi i jakie kupowano produkty?** (proszę o zakreślenie właściwych odpowiedzi)
- a) realizacja usług opiekuńczych nad osobami zależnymi,
 - b) rehabilitacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych
 - c) działania na rzecz reintegracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym
 - d) usługi remontowo-budowlane
 - e) usługi komunalne
 - f) prace społecznie-użyteczne
 - g) prowadzenie noclegowni dla osób bezdomnych/usługi z zakresu pomocy społecznej

- h) realizacja usług edukacyjnych na rzecz społeczności lokalnej
- i) usługi biurowe
- j) tworzenie witryn internetowych
- k) usługi cateringowe
- l) usługi przewozowe i turystyczne
- m) materiały drukowane (ulotki, plakaty, katalogi)
- n) wyroby rękodzielnicze
- o) inne (jakie?).....

10. Co najbardziej cenią sobie Państwo w dotychczasowej współpracy?

- a) dobry przepływ informacji
- b) wspólne działanie, wspólne przedsięwzięcia
- c) otwartość na współpracę
- d) innowacyjność rozwiązań stosowanych przez przedsiębiorców społecznych,
- e) realizacja celów społecznych przez przedsiębiorców społecznych (poprzez m in. przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu, aktywizacja i integracja społeczna, tworzenie dodatkowych miejsc pracy, budowanie lokalnej tożsamości)
- f) inne (jakie?).....

11. Jakie formy współpracy merytorycznej (pozafinansowej) samorządu z podmiotami ekonomii społecznej/organizacjami pozarządowymi są stosowane w Państwa powiecie/gminie? (proszę o zakreślenie właściwych odpowiedzi)

- a) wzajemne informowanie się o planowanych kierunkach działalności przez organy administracji publicznej i organizacje,
- b) konsultowanie projektów aktów normatywnych w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji,
- c) konsultowanie projektów aktów normatywnych dotyczących sfery pożytku publicznego z radami pożytku publicznego,
- d) tworzenie wspólnych zespołów doradczych i inicjatywnych, składających się z przedstawicieli sektora pozarządowego i administracji publicznej,
- e) doradztwo i udzielanie organizacjom pomocy merytorycznej w przygotowaniu projektów i pisaniu wniosków,
- f) zawieranie umów o wykonanie inicjatywy lokalnej na zasadach określonych w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,
- g) zawieranie umów partnerstwa określonych w ustawie o zasadach prowadzenia polityki rozwoju,
- h) zawieranie umów partnerstwa publiczno-prywatnego określonych w ustawie o partnerstwie publiczno-prywatnym,
- i) zawieranie porozumień z organizacjami pozarządowymi dotyczących wspólnej realizacji zadań i projektów,
- j) udzielanie informacji o istnieniu innych źródeł finansowania, zwłaszcza pochodzących z innych źródeł publicznych, sektora prywatnego, funduszy celowych i prywatnych fundacji,
- k) opiniowanie wniosków o dotacje do innych instytucji lub organów administracji publicznej – udzielanie rekomendacji,
- l) wspieranie akcji promującej przekazywanie 1% podatku dochodowego od osób fizycznych organizacjom pożytku publicznego,
- m) organizacja wspólnych konferencji i seminariów,
- n) wspólne rozpoznawanie potrzeb i wspólne planowanie działań służących zaspokojeniu tych potrzeb,

- o) wzajemne wykorzystywanie wiedzy profesjonalistów pracujących w administracji publicznej i organizacjach,
- p) prowadzenie bazy danych o organizacjach pozarządowych realizujących zadania publiczne,
- q) udostępnianie wykazu organizacji pozarządowych na stronach internetowych organów administracji publicznej,
- r) inicjowanie lub organizowanie szkoleń podnoszących jakość pracy organizacji pozarządowych w sferze zadań publicznych, poszerzających umiejętności zarządzania organizacją,
- s) prowadzenie punktów poradnictwa dla organizacji pozarządowych,
- t) prowadzenie ośrodków wsparcia dla organizacji pozarządowych,
- u) udzielanie bezpłatnych porad prawnych dla organizacji pozarządowych,
- v) działalność informacyjna w zakresie oferowanych przez inne podmioty szkoleń i publikacji dla organizacji pozarządowych,
- w) popularyzacja działalności organizacji pozarządowych na stronach internetowych administracji publicznej,
- x) pomoc organizacjom w nawiązywaniu współpracy z mediami,
- y) inne, jakie?

.....
.....

12. Realizację, których obszarów współpracy, wymienionych w pytaniu 11, uznają Państwo za satysfakcjonującą w Państwa Urzędzie (proszę wypisać litery, którymi oznaczone są zadania)?

.....
.....
.....

13. Które obszary współpracy, wymienione w pytaniu 11, wymagają, Państwa zdaniem, wzmocnienia (proszę wypisać litery, którymi oznaczone są zadania)?

.....
.....
.....

14. Proszę wskazać dwie najważniejsze formy współpracy z PES:

- zakup usług/produktów
- realizacja zadań zleconych
- wspólna realizacja projektów
- wsparcie finansowe
- wsparcie rzeczowe
- pomoc merytoryczna (np. szkolenia, doradztwo)
- inne - jakie?.....

15. Czy w okresie 2012/2013 r. powiat/gmina zlecał/a zadania publiczne PES?

- a) tak
- b) nie

16. Czy aktualnie Państwa instytucja wspomaga podmioty ekonomii społecznej?

- a) tak
- b) nie (proszę przejść do pytania nr 18)

17. Jakiego rodzaju jest to pomoc?

- a) doradztwo ogólne
- b) szkolenia ogólne
- c) doradztwo biznesowe
- d) szkolenia biznesowe
- e) opieka anioła biznesu dla podmiotu (stałe wsparcie biznesowe)
- f) podnoszenie kompetencji miękkich
- g) podnoszenie kompetencji w zakresie obszaru działalności podmiotu
- h) ułatwienia w uzyskiwaniu środków na zakładanie PES
- i) ułatwienia w uzyskiwaniu środków na rozwój PES
- j) pomoc pozyskiwaniu klientów
- k) pomoc w uwiarygodnieniu podmiotu
- l) pomoc w zakresie promowaniu podmiotu
- m) wsparcie we współpracy z instytucjami
- n) inne – jakie?.....

18. Czy samorząd spotyka się z organizacjami opracowując strategię rozwoju, bądź plan pracy na przyszłość?

- a) tak
- b) nie

19. Czy na stronie internetowej Państwa urzędu znajduje się zakładka poświęcona współpracy z PES?

- a) tak
- b) nie

20. W jaki sposób w Państwa powiecie/gminie realizowana jest wymiana informacji pomiędzy samorządem lokalnym a podmiotami ekonomii społecznej?

- strona internetowa urzędu,
- publikacje, wydawnictwa,
- specjalnie powołana komórka do organizowania kontaktów z sektorem pozarządowym,
- za pośrednictwem rady działalności pożytku publicznego,
- cykliczne spotkania przedstawicieli JST z PES,
- nie jest realizowana
- trudno powiedzieć
- inny - jaki?.....

21. Jakie informacje najczęściej przekazują Państwo organizacjom PES działającym na Państwa terenie? (proszę zakreślić max. 3 odpowiedzi)

- o planowanych kierunkach działalności oraz zadaniach realizowanych przez organy administracji publicznej i organizacje pozarządowe,
- o aktach normatywnych dotyczących sfery pożytku publicznego,
- o istnieniu innych źródeł finansowania, zwłaszcza pochodzących z innych źródeł publicznych, sektora prywatnego, funduszy celowych i prywatnych fundacji,
- o organizowanych szkoleniach podnoszących jakość pracy organizacji pozarządowych w sferze zadań publicznych, poszerzających umiejętności zarządzania organizacją,
- o szkoleniach i publikacjach oferowanych przez inne podmioty dla organizacji pozarządowych,
- bazy danych zawierające wykaz organizacji pozarządowych działających na Państwa terenie oraz realizujących zadania publiczne,

- dotyczące popularyzacji działalności organizacji pozarządowych,
 inne,

jakie?

22. Które z usług Państwa instytucja mogłaby potencjalnie kupować od przedsiębiorców społecznych ?

	Usługa/produkt	zdecydowa nie tak	raczej tak	nie mam zdania	raczej nie	zdecydowa nie nie
1.	realizacja usług opiekuńczych nad osobami zależnymi					
2.	rehabilitacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych					
3.	działania na rzecz reintegracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym					
4.	usługi remontowo-budowlane					
5.	usługi komunalne					
6.	prace społecznie-użyteczne					
7.	prowadzenie noclegowni dla osób bezdomnych/usługi z zakresu pomocy społecznej					
8.	realizacja usług edukacyjnych na rzecz społeczności lokalnej					
9.	usługi biurowe					
10.	tworzenie witryn internetowych					
11.	usługi cateringowe					
12.	usługi przewozowe i turystyczne					
13.	materiały drukowane (ulotki, plakaty, katalogi)					
14.	wyroby rękodzielnicze					
15.	inne (jakie?).....					

23. W jakich jeszcze obszarach mogliby Państwo współpracować z podmiotami ekonomii społecznej?

(proszę o zakreślenie właściwych odpowiedzi)

- a) kultura i sztuka,
- b) sport, turystyka i rekreacja,
- c) edukacja i wychowanie,
- d) ochrona zdrowia,
- e) pomoc społeczna i socjalna,
- f) ochrona środowiska,
- g) rynek pracy, aktywizacja zawodowa,

h) animowanie działań wspólnot lokalnych

i) inne

(jakie?).....

24. Jakie usługi obecnie Państwa jednostka zleca firmom zewnętrznym?

.....
.....

.....**Jak ocenia Państwo dotychczasową współpracę z ww. firmami?** Proszę zaznaczyć na skali, gdzie 5 - oznacza najwyższy poziom zadowolenia, a 1 – najniższy.

1 2 3 4 5

25. Jak prognozują Państwo szanse powodzenia potencjalnej współpracy z PES? Proszę zaznaczyć na skali, gdzie 5 - oznacza bardzo wysokie szanse powodzenia, a 1 – brak szans na współpracę.

1 2 3 4 5

Proszę uzasadnić powyższą ocenę:

.....
.....
.....
.....

Dziękujemy za udział w badaniu

Załącznik 2

Dyspozycje do wywiadu focusowego

1) Relacje przedsiębiorstw społecznych badanych powiatów z JST powiatu.....

- Czy przedsiębiorstwa społeczne w Państwa powiecie podejmują współpracę z JST?
- Jakie są najczęstsze formy współpracy między PES a JST?
- Jaki jest zakres tej współpracy? Czego ona dotyczy?

2) Poziom wiedzy organów decyzyjnych JST w powiecie na temat PES

- Czy docierają do Państwa informacje na temat aktualnych działań PES?
- Jakiego rodzaju są to informacje? W jaki sposób są one przekazywane?

3) Rola i zadania PES w realizacji zadań publicznych

- Czy Państwa zdaniem PES mogą realizować zadania publiczne? W jakim zakresie?
- Jakie Państwa zdaniem potrzeby lokalne mogą w ten sposób zaspokajać PES?
- Czy PES poprzez realizację zadań publicznych mogą przyczynić się do rozwoju lokalnego? W jaki sposób?

4) Współpraca przedstawicieli JST z PES

- Czy byliby Państwo skłonni zlecać część zadań publicznych PES? Jakie byłyby to zadania?
- Na jakich zasadach byliby Państwo skłonni podejmować taką współpracę?
- W jakich obszarach samorządy lokalne mają największą potrzebę współpracy z PES?
- Jakie Państwa zdaniem istniejące bądź potencjalnie dostępne usługi z zakresu zadań publicznych na terenie gminy mogą być atrakcyjne dla przedsiębiorstw społecznych?
- Jakie zdaniem Państwa mogą pojawić się bariery i trudności przy podejmowaniu współpracy z PES?

Załącznik 3

DYSPOZYCJE DO WYWIADU IDI **nt. Nisze rynkowe w obszarze współpracy podmiotów ekonomii społecznej i jednostek samorządu terytorialnego w powiecie bartoszyckim**

1. Czy na terenie powiatu istnieją działają przedsiębiorstwa społeczne? Jak sobie radzą?
2. W jaki sposób postrzegane są PES-y przez w instytucję, w którą Pan/Pani reprezentuje?
3. Czy lokalni pracodawcy są zainteresowani nawiązaniem współpracy z PES? Jeżeli nie, to dlaczego?
4. Czy współpraca samorządu lokalnego z przedsiębiorstwami społecznymi może przyczynić się do zaspokojenia potrzeb mieszkańców powiatu?
5. Jakie wspólne inicjatywy są lub mogą być podejmowane przez samorząd lokalny i przedsiębiorstwa społeczne?
6. Jakie warunki powinny spełniać przedsiębiorstwa społeczne, aby stać się partnerem dla samorządu w realizacji zadań lokalnych?
7. Jakiego rodzaju zadania mogłyby być zlecane przedsiębiorstwom społecznym przez instytucję, w której Pan/Pani pracuje?
8. Czy przedsiębiorstwa społeczne promują swoje produkty i usługi na lokalnym rynku? Czy działania promocyjne docierają do instytucji, w której Pan/Pani pracuje?
9. Podejmowanie, jakiego rodzaju usług społecznych/publicznych przez przedsiębiorstwa społeczne niesłoby obopólną korzyść zarówno dla samorządu/powiatu/gminy, jak i osób wykluczonych społecznie?
10. Jakie istniejące bądź potencjalnie dostępne usługi z zakresu zadań publicznych mogą być realizowane przez przedsiębiorstwa społeczne? Na jakich zasadach zlecalibyście Państwo realizacji tych usług PES-om
11. Ewentualnie jakie trudności mogą się pojawić przy podejmowaniu współpracy między lokalnym biznesem JST a PES?

Załącznik 4

Zestaw tabel z wynikami badań ankietowych

Pyt. 20. W jaki sposób w Państwa powiecie/gminie realizowana jest wymiana informacji pomiędzy samorządem lokalnym a podmiotami ekonomii społecznej?	N
specjalnie powołana komórka do kontaktu z organizacjami pozarządowymi	1
nie jest realizowana	2
trudno powiedzieć	6
brak odpowiedzi	3
RAZEM	12

Pyt. 21 Jakie informacje najczęściej przekazują Państwo organizacjom PES działającym na Państwa terenie?	N
o planowanych kierunkach działalności oraz zadaniach realizowanych przez organy administracji publicznej i organizacje pozarządowe,	1
o istnieniu innych źródeł finansowania, zwłaszcza pochodzących z innych źródeł publicznych, sektora prywatnego, funduszy celowych i prywatnych fundacji	1
inne – o środkach finansowych	1
brak odpowiedzi	10
RAZEM	10

Pyt. 22. Które z usług Państwa instytucja mogłaby potencjalnie kupować od przedsiębiorców społecznych ?						
	Usługa/produkt	<i>zdec. tak</i>	<i>raczej tak</i>	<i>nie mam zdania</i>	<i>raczej nie</i>	<i>zdec. nie</i>
15.	realizacja usług opiekuńczych nad osobami zależnymi		5	4		
16.	rehabilitacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych		4	3	2	1
17.	działania na rzecz reintegracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym		4	5		
18.	usługi remontowo-budowlane		1	6	2	
19.	usługi komunalne		1	6	1	1
20.	prace społecznie-użyteczne		1	7		1
21.	prowadzenie noclegowni dla osób bezdomnych/usługi z zakresu pomocy społecznej			7	1	1
22.	realizacja usług edukacyjnych na rzecz społeczności lokalnej		4	5		
23.	usługi biurowe			7	1	1
24.	tworzenie witryn internetowych			8	1	
25.	usługi cateringowe		1	8		

26.	usługi przewozowe i turystyczne		1	8		
27.	materiały drukowane (ulotki, plakaty, katalogi)		4	5		
28.	wyroby rękodzielnicze		2	6		1
RAZEM			28	85	8	6

Pyt. 23. W jakich jeszcze obszarach mogliby Państwo współpracować z podmiotami ekonomii społecznej?	N
kultura i sztuka	3
sport, turystyka i rekreacja	3
edukacja i wychowanie	3
ochrona zdrowia	3
pomoc społeczna i socjalna	3
ochrona środowiska	4
rynek pracy, aktywizacja zawodowa	3
animowanie działań wspólnot lokalnych	4
inne – zależy od potrzeb	3
brak odpowiedzi	5
RAZEM	

Pyt. 17. Jakiego rodzaju jest to pomoc?	N
podnoszenie kompetencji w zakresie obszaru działalności podmiotu	1
pomoc w pozyskiwaniu klientów	1
pomoc w uwiarygodnieniu podmiotu	1
pomoc w zakresie promowania podmiotu	3
wsparcie we współpracy z instytucjami	2
RAZEM	8

Pyt. 21. Jakie informacje najczęściej przekazują Państwo organizacjom PES działającym na Państwa terenie?	N
o planowanych kierunkach działalności oraz zadaniach realizowanych przez organy administracji publicznej i organizacje pozarządowe,	2
o organizowanych szkoleniach podnoszących jakość pracy organizacji pozarządowych w sferze zadań publicznych, poszerzających umiejętności zarządzania organizacją,	2
o szkoleniach i publikacjach oferowanych przez inne podmioty dla organizacji pozarządowych,	2
inne	3
RAZEM	9

Pyt. 22. Które z usług Państwa instytucja mogłaby potencjalnie kupować od przedsiębiorców społecznych ?					
	<i>zdec. tak</i>	<i>raczej tak</i>	<i>nie mam zdania</i>	<i>raczej nie</i>	<i>zdec. nie</i>
15.		1			

16.	rehabilitacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych		1			
17.	działania na rzecz reintegracji społeczno-zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym		1			
18.	usługi remontowo-budowlane	1				
19.	usługi komunalne					
20.	prace społecznie-użyteczne		1			
21.	prowadzenie noclegowni dla osób bezdomnych/usługi z zakresu pomocy społecznej				1	
22.	realizacja usług edukacyjnych na rzecz społeczności lokalnej	1	1			
23.	usługi biurowe				1	
24.	tworzenie witryn internetowych	1			1	
25.	usługi cateringowe	3			1	
26.	usługi przewozowe i turystyczne	1			1	
27.	materiały drukowane (ulotki, plakaty, katalogi)	1	1			
28.	wyroby rękodzielnicze		1		1	
RAZEM		8	7		6	

Pyt. 23. W jakich jeszcze obszarach mogliby Państwo współpracować z podmiotami ekonomii społecznej?	N
kultura i sztuka,	1
sport, turystyka i rekreacja,	1
edukacja i wychowanie,	3
ochrona zdrowia,	1
pomoc społeczna i socjalna,	2
ochrona środowiska,	1
rynek pracy, aktywizacja zawodowa,	4
animowanie działań wspólnot lokalnych	2
brak odpowiedzi	1
RAZEM	16

Pyt. 4. Jakie są główne korzyści osiągnięte dzięki współpracy Państwa instytucji z podmiotami ekonomii społecznej?	N
stworzyliśmy dzięki temu miejsca pracy	1
zbudowaliśmy lokalne partnerstwo	4
nasza administracja została odciążona	1
możemy liczyć na wsparcie PES przy definiowaniu problemów i poszukiwaniu rozwiązań	3
problemy społeczne są rozwiązywane efektywniej	2
RAZEM	11

Pyt. 10. Co najbardziej cenią sobie Państwo w dotychczasowej współpracy?	N
dobry przepływ informacji	1
wspólne działanie, wspólne przedsięwzięcia	1

otwartość na współpracę	1
innowacyjność rozwiązań stosowanych przez przedsiębiorców społecznych	1
realizacja celów społecznych przez przedsiębiorców społecznych	3
brak odpowiedzi	2
RAZEM	9

Pyt. 11 Jakie formy współpracy merytorycznej (pozafinansowej) samorządu z podmiotami ekonomii społecznej/organizacjami pozarządowymi są stosowane w Państwa powiecie/gminie?	N
wzajemne informowanie się o planowanych kierunkach działalności przez organy administracji publicznej i organizacje,	1
konsultowanie projektów aktów normatywnych dotyczących sfery pożytku publicznego z radami pożytku publicznego,	1
tworzenie wspólnych zespołów doradczych i inicjatywnych, składających się z przedstawicieli sektora pozarządowego i administracji publicznej,	1
doradztwo i udzielanie organizacjom pomocy merytorycznej w przygotowaniu projektów i pisaniu wniosków,	2
zawieranie umów o wykonanie inicjatywy lokalnej na zasadach określonych w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,	2
zawieranie umów partnerstwa publiczno-prywatnego określonych w ustawie o partnerstwie publiczno-prywatnym,	1
zawieranie porozumień z organizacjami pozarządowymi dotyczących wspólnej realizacji zadań i projektów,	2
udzielanie informacji o istnieniu innych źródeł finansowania, zwłaszcza pochodzących z innych źródeł publicznych, sektora prywatnego, funduszy celowych i prywatnych fundacji,	2
opiniowanie wniosków o dotacje do innych instytucji lub organów administracji publicznej – udzielanie rekomendacji,	2
wspieranie akcji promującej przekazywanie 1% podatku dochodowego od osób fizycznych organizacjom pożytku publicznego,	1
organizacja wspólnych konferencji i seminariów,	2
wspólne rozpoznawanie potrzeb i wspólne planowanie działań służących zaspokojeniu tych potrzeb,	2
wzajemne wykorzystywanie wiedzy profesjonalistów pracujących w administracji publicznej i organizacjach,	2
prowadzenie bazy danych o organizacjach pozarządowych realizujących zadania publiczne,	1
prowadzenie punktów poradnictwa dla organizacji pozarządowych	1
prowadzenie ośrodków wsparcia dla organizacji pozarządowych	1
udzielanie bezpłatnych porad prawnych dla organizacji pozarządowych,	1
działalność informacyjna w zakresie oferowanych przez inne podmioty szkoleń i publikacji dla organizacji pozarządowych,	2
popularyzacja działalności organizacji pozarządowych na stronach internetowych administracji publicznej,	1
RAZEM	28

